



פרשת "כי תשא"
מתוך "ליקוטי שמואל"
מלקט ועורך ש. אייזיקוביץ
eisikovits1@gmail.com

פרשת כי תשא

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו (ל'ב) (הרב שלמה לוונשטיין שליט"א)

הרב שבתאי לפשיץ בספרו "תפארת יעקב" דרש על פסוק זה כך: בזוהר הקדוש כתוב כלל יסודי, שאין מדת הדין חוזרת ריקנית. כלומר, אם נגזר על מישהו למות ומדת הדין נשלחת לבצע את גזר הדין, ולאחר מכן בקשו רחמים על אותו אדם והוחלט שלא ימות, צריכים כביכול לתת למדת הדין 'תמורה' וכפרה, ואדם אחר יצטרך למות תחתיו. דוגמא לכך מה שמצינו בגמרא (ברכות לד ע"ב): "אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים ואומר, זה חי וזה מת" – אם אחד חי, בהכרח שאחר ימות תחתיו, כי מדת הדין אינה חוזרת ריקנית. ומוסיף הזהר הקדוש, שכך היה תמיד: בעד יוסף היה שר האופים התמורה והכפרה, בעד ישראל היו המצריים התמורה, ובעד מרדכי הצדיק היה המן הרשע.

זהו שרומז כאן הכתוב: "כי תשא את ראש" – לשון הרמה, כלשון הזוה"ק "בגין דירים רישא דיוסף הצדיק". אבל מדת הדין אינה חוזרת ריקנית עד שנותנים לה תמורה בעד הצדיק. לכן, "ונתנו איש", כדרך שדרשו חז"ל (מגילה יב ע"א): "איש – זה המן, שנאמר: 'איש צר ואויב'", שהוא יהיה כופר נפשו של הצדיק.

על דרך זו ביאר רבי חיים קנייבסקי שליט"א את הנוסח הנאמר בתפילת מוסף של הימים הנוראים: "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רע הגזרה, ולכאורה לשון "מעבירין" אומרת דרשני: מדוע לא נאמר "מבטלים" או "מקרעים" את רע הגזרה?

אלא – אמר רבי חיים – העניין יובן על פי דברי המכילתא בפרשת משפטים: "גויים אין להם פדיון, ישראל יש להם פדיון, שנאמר: 'נתתי כפרך מצרים כוש וסבא תחתך'". כלומר, כאשר נגזרת גזרה על ישראל והם עושים תשובה, מעבירים אותה מן השמים אל הגויים, כי לאחר שיצאה הגזרה היא מוכרחת לחול על מישהו! לכן, "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה", כי לאחר שנגזרה הגזרה אי אפשר לבטלה, אלא שהתשובה מעבירה אותה אל הגויים!

"כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו" (פניני בית הלוי, גיליון 371)

הקב"ה אומר למשה רבינו כשתחפוץ למנות את בני ישראל לדעת כמה הם, אל תמנה אותם לפי גולגולת אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה את השקלים ותדע מניינם. ולכאורה צריך להבין מה הסיבה שנאסר על משה רבינו לספור את בני ישראל לפי גולגולת ואיזה חסרון יש בכך? ונראה שהטעם בזה מפני שהספירה מראה על פירוד, כי אדם לא ישב ויספור את אבריו, כי הכל גוף אחד. כך גם עם ישראל הם גוף אחד, שאי אפשר לספור אותם, וכמאמר הפסוק "שה פזורה ישראל" – מה השה הזו, אם אתה מכה על קדקודה כל הגוף סובל, על רגלה כל הגוף סובל, כך גם ישראל. אחד מהם סובל, הרי כולם צריכים

להרגיש שהם סובלים כי הם נחשבים לגוף אחד בבחינת "כל ישראל ערבים זה לזה". ולכן אסור לספור אותם כי הספירה כאמור מראה על פירוד, וזה מסוכן לעם ישראל, כי עם ישראל יכול להתקיים רק ע"י האחדות וכפי שיעיד המעשה הבא:

מעשה באדם לוטש יהלומים. שפרנסתו הייתה ברווח, אך קמצן היה חסך כל פרוטה, לא קנה כלים ובגדים מהלך היה בסחבות בלואות וקונה משיירי המזון בשוק, אך עדיין לא נחה דעתו. שהרי לא עלה בידו לחסוך את כל רווחיו עדיין מוציא הוא פרוטות. על אוכל מתכלה שסופו לאשפה. יום אחד שומעת אשתו זעקות מחרידות מחדר עבודתו הצילו! גזלן שודד חמסן... נרעדה, שודד חדר לבית! מיהרה והזעיקה משטרה, מיהרו השוטרים הסתערו לחדרו, ומצאו אדם כחוש לבוש קרעים, ודאי גנב הוא שניסה לשדוד כדי להחיות נפשו! אסרוהו וגררוהו אל השופט. והאישה משתרכת אחריהם. טוענת שזה בעלה, ואיש אינו מאמין לה. מה העניין? שאל השופט, שוד אירע בחדר הצורך ואדם זה נמצא מסתתר בו, הצהיר השוטר. "זה בעלי" התייפחה האישה הוא הצורך. הביט בו השופט בבגדיו הבלואים והתקשה להאמין: "והיכן השודד"? שאל. אני הצורך ופי השודד צרח הבעל בטירוף, מה לי ולו מדוע חומס הוא את יגעי ומכלה את כל עמלי? הבין השופט שלפניו קמצן מועד שהתבלבלה דעתו, ופסק: אכן, צודק אתה! אמנם את הנעשה אין להשיב, אבל מעתה ואילך ישרור משפט צדק! קרא לשוטר והורהו: עליך להתלוות עם האדון לביתו ולהשיח על פיו שלא יחמסנו עוד!

הכל שמעו ותמהו, רק הקמצן המטורף שמח... הלך לביתו והשוטר עמו, עשה השוטר מלאכתו נאמנה, וכעבור שבוע ימים ביקש הקמצן בשארית כוחותיו שיישאהו אל השופט וביקש לקחת דבר מאכל לפיו, תמה השופט: כלום ברצונך לפטם במו ידיך את השודד האכזר החומס את יגיעתך? סיכלתי, התוודה הקמצן, טעיתי בחושבי שפי הוא איבר לעצמו. כל גופי חטיבה אחת, והאוכל הבא לפי מזין את האברים כולם. כך עם ישראל "גוי אחד בארץ" הם, כחטיבה אחת שכל אחד ממרכיביה תורם לכלל ומושפע ממנו.

"כי תשא את ראש בני ישראל" (ל, יב יג)

רבינו האור החיים הקדוש מבאר בדרך רמז את הפסוקים הבאים, 'כי תשא את ראש בני ישראל' אם תראה שיסתלק ראש בני ישראל בלא עת, וכל רואה יתמה בהילקח איש צדיק קודם זמנו, הטעם הוא 'לפקודיהם' לצד חסרון ישראל הוא שנתחייבו כליה, ואני נוטל את ראשם בעדם וזה מכפר על בני ישראל. וכיון שהדור גרם לפטירתם, לזה 'ונתנו איש כופר נפשו' שכל אחד צריך להרגיש שהוא חייב מיתה לשמים, ועל ידי זה יתעורר לתקן נפשו. ולא יאחרו נתינת הכופר, אלא תיכף ומיד יתקנו הדבר, ואם לא יעשו כדבר הזה יפקוד אותם עוד הפעם בחינת הרעה חס ושלום 'וכמו שראינו בעינינו בדורות הללו'. ועיקר התיקון, צריך להיות באמצעות לימוד התורה שהיא מגינה ומכפרת עוון ומרבה זכויות, וכמו שאמרו חכמינו זיכרונם לברכה 'ותלמוד תורה כנגד כולם', וזה הפירוש 'זה' יתנו כל העובר על הפקודים, ד'זה' רומז לתורה כמו שכתוב 'לא ימוש ספר התורה הזה מפיך', והשם יתברך מראה באצבעו 'זה יתנו' מספר התורה המונח לפני. ומי שאינו בן

תורה, ייתן כופר נפשו על ידי החזקת תורה בשותפות יששכר וזבולון, וזהו 'מחצית השקל' שיתנו חצי כסף לעמלי תורה ויחשב להם כאילו עסקו בתורה.

"מחצית השקל תרומה לה" (ל, יב)

בעל צדקה גדול היה ר' אביש מפרנקפורט ופיזר כל אשר לו לעניים. אמור לנו כבוד הרב – שאלו אותו פעם אנשי קהילתו – מדוע מחלק רבינו כל אשר לו, והרי אמרו חכמים במסכת כתובות (דף נ): "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש"? אמנם, צודקים אתם, השיב הרב, אמנם אסור לבזבז יותר מחומש, אולם נאמר "צדקה תציל ממוות". ואם כן יש במצות צדקה פיקוח נפש ועל פיקוח נפש צריך אף לחלל את השבת... כל שכן לבזבז יותר מחומש.

שאלה דומה שאלו בני משפחתו של ר' אליהו חיים מייזל, רבה של לודז', שהיה מפזר ממונו לצדקה. ענה ר' אליהו, צודקים אתם, אכן עבירה בידי! אולם כתוב (דניאל ד): "וחטאיך בצדקה פרוק"... אדם שיש בידו עוון עליו להרבות בצדקה כדי לכפר על עוונו וכאשר אני נותן צדקה כדי לכפר על עווני, ממילא חטאי גדל, מפני ששוב אני נותן יותר מחומש ועלי לכפר גם על עוון זה...

"ונתנו איש כפר נפשו" (ל' - י"ב)

בספר "תפוחי חיים" מפרש פסוק זה בדרך צחות. הגמ' במסכת חולין [דף ק"ט]. אומרת, שכל מה שאסר לנו הקב"ה, התיר לנו כנגדו. אסר לנו חזיר, התיר לנו דג שיבוטא, אסר לנו דם, התיר לנו כבד וכו'. שאל הבעש"ט, אסר לנו כפירה, ומה התיר לנו? ותירץ, שכאשר בא אליך יהודי לבקש עזרה, אל תאמר לו ה' יעזור, אלא אתה תעזור. וזה רמוז בפסוק שלפנינו "ונתנו איש כופר נפשו", "בשעה שצריך לתת, תעשה את עצמך ל"כופר" לשעה קלה ותתמוך בפועל, לא רק ב"ה' יעזור". והוסיף עוד, שישנם אנשים שכשמבקשים מהם צדקה, הם מתחמקים בכל מיני תירוצים, והם נותנים רק בשעת צרה. וזה פירוש הפסוק "ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם", שלא יתנו רק בשעה שיש נגף.

ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם (שמות ל, יב)

אמר הרב מבריסק הגאון רבי יוסף דב סולובייצ'ק: בשעה שהקב"ה ציווה למנות את בני ישראל, החל משה רבנו לדאוג. וכי דבר של מה בכך הוא? שישים ריבוא יהודים ירוצו לקיים את המצווה, כל אחד ירצה להקדים ולהיות ראשון, כולם ירוצו ויקפצו דרך כל פתח וחלון ועלולים לדחוק ולנגוף איש את רעהו. בא הקב"ה והרגיע את משה רבנו: אל תחשוש, ברגע שישמעו את החלק השני של המצווה, "ונתנו איש כופר נפשו", שהמניין עולה מחצית שקל - "ולא יהיה בהם נגף", תהיה בטוח שהם לא ימהרו כל כך...

ולא יהיה בהם נגף בפקוד אותם: זה יתנו... מחצית השקל... לכפר על נפשותיכם (ל', יב'- טז) (מתוק מדבש, הרב ברוך בוקרה שליט"א, עלון 194)

ספירת עם ישראל ע"י מחצית השקל מצילה ממגפה. וכמו שאמרו 'צדקה תציל ממות' אבל איך בדיוק זה עובד ? מסביר רבנו ה'בן איש חי' זיע"א : הקדמה : עם ישראל נמשלו לגפן שנאמר (תהלים פ', ט') 'גפן ממצרים תסיע ...' במילה 'גפן' האות פ' הרומזת לפה של האדם סתומה (נראית כפופה וסגורה) והאות ו' (בגימטרייה 50) הרומזת לכף יד האדם שיש בה חמש אצבעות, היא פתוחה (לא כפופה). וזה כדי להורות ליהודי לסתום את פיו ולפתוח את כף ידו בנתינת צדקה . במילה 'נגף' ישנם אותיות כמו במילה 'גפן' אלא שהאות נ' הרומזת לכף יד האדם היא סתומה וסגורה ואילו האות פ' הרומזת לפה האדם היא פתוחה . ללמדנו שכאשר יהודי הופך את היוצרות דהיינו פותח את פיו לרווחה בהתנשאות וסוגר את ידו מלתת צדקה הוא עלול לגרום לנגף חלילה . זו הסיבה שע"י נתינת צדקה מחד וסגירת הפה מאידך נמנעת המגיפה מעם ישראל . ולכן ע"י נתינת מחצית השקל 'לא יהיה בהם נגף בפקוד אותם'

השבר הוא גאוות היחידה! (הרב שלמה הלוי שליט"א)

בפרשתנו משה רבנו עולה לקבל את התורה ביום ז' בחודש סיון ויורד ארבעים יום אחרי כן ביום י"ז בתמוז, וכשנוכח שעשו את העגל, שובר את הלוחות. מיום י"ח בתמוז עד ר"ח אלול שהם ארבעים יום נוספים עומד משה בתפילה, ובר"ח אלול לאחר שה' קורא לו לעלות שוב להר, שוהה משה בשמים ארבעים יום ואז אומר לו הקב"ה ביום הכיפורים: "סלחתי כדבריך".

מה הועילה שבירת הלוחות!?

אומרים חז"ל: משל למטרוניתא שעזבה את המלך והלכה לאיש אחר ובאו וסיפרו זאת למלך. קרא המלך לשופטי הממלכה שיפסקו את דינה למיתה שהרי היא אשת איש!. ראה זאת השושבין וקרע את הכתובה של המלכה וטען לפני למלך כעת אין שום ראייה שהיא הייתה אשת איש...

הנמשל הוא: כך משה רבנו בעצם זה ששבר את הלוחות הסיר את הקטרוג על עם ישראל שבחר בעגל במקום בורא עולם.

עדיין לא ברור לשם מה הכניס משה רבנו את הלוחות השבורים לארון הברית? והלא הן מזכירות את החטא! משל למה הדבר דומה: לאחד שנכנס לחנות מתנות יוקרתית ומחפש מתנה "מיוחדת" לחמותו. תוך שהוא בוחן את המבחר, הוא שומע את המנהל צועק על עובד חדש ששבר אגרטל חרסינה יקר מאוד. להזדמנות כזו לא חלם, הוא ניגש לבעל החנות ובמחיר סביר שילם עבור איסוף השברים, אריזתם והמשלוח למסיבת יום ההולדת תוך בקשה שהשליח יפיל את המתנה בטעות-כביכול לפני דלת הכניסה... התוכנית מתבצעת בשלמות וכולם מנחמים את החתן: "לא נורא - העיקר הכוונה". הכול היה

מסתיים באופן מושלם אלמלא החליטה הגיטה לפתוח את האריזה ולבדוק איך נראית המתנה! לא הייתם רוצים להיות במקומו של מיודענו כשחמותו ראתה שהעובד הטיפש ארז כל שבר באריזה נפרדת...

משה שם את הלוחות השבורים להורות: שאדם שלא זוכר את שגיאות העבר, איננו יכול להתקדם אל עבר העתיד בצורה בטוחה ובפרט שאלו הביאו לאחדות העם ואמונה בה'.

השבר הוא גאוותינו...

זה יתנו ... מחצית השקל (ל, יג)

טעם נפלא לכך שציוותה התורה לתת דווקא מחצית השקל ולא שקל שלם, מביא מרן החיד"א בשם רבי שלמה אלקבץ: ללמדנו על ה'ערבות' של כלל ישראל. שאי אפשר שיאמר יהודי: 'אני יכול לחיות לעצמי בעבודת את ה' יתברך, וכך אוכל להגיע לשלמות ללא הפרעות וטרדות של אחרים, 'אלא אדרבא, יש לדעת כי כל אחד מישראל הוא רק 'חצי' כשהוא לעצמו! והאפשרות היחידה להגיע לשלמות היא רק בשיתוף עם הזולת, בערבות ונשיאת עול עם השני, רק כך יוכל האדם להגיע לשלמות בעבודתו, ללא זה הוא נשאר רק חצי!

"זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל" (ל, יג) (ויקהל משה)

זהו שכתוב: "ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה" (מדרש פליאה) את דברי המדרש פליאה מסביר בעל זכרון ישראל בדרך זו: האות צ' של תיבת "מחצית" היא באמצע, בין אותיות ח' י' ובין אותיות מ' ת'. והאות צ' מרמזת על צדקה. לכן אמר המדרש: זהו שכתוב: "ויעמוד", היינו האות צ' (שמרמזת על צדקה) "בין המתים ובין החיים", היינו בין אותיות מ' ת' ובין אותיות ח' י' של תיבת "מחצית", "ותעצר המגפה" – אם ייתן צדקה ינצל ממיתה, כמו שנאמר: "וצדקה תציל ממות."

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל בשקל הקדש (ל, יג) (הרב שלמה לוונשטיין שליט"א)

מדוע ציווה ה' את ישראל להביא מחצית השקל דווקא לא שקל שלם?

באר ה"לחם לפי הטף": כידוע, נגאלו ישראל ממצרים לאחר מאתים ועשר שנים. אבל באמת יש להוסיף למניין השנים הזה עוד חמש שנים, שכן ילדי יוסף נולדו ב"ארץ לא להם" חמש שנים לפני ירידתו של יעקב למצרים. נמצא שהמניין המדויק הוא מאתים וחמש עשרה שנים.

ואם נחשב בנפרד את מספר הימים ואת מספר הלילות, הרי ארבע מאות ושלושים שנה – בגימטריא "שקל".

אך הקדוש ברוך הוא עשה עמנו חסד וחשב לנו לילות כימים, וארבע מאות ושלושים השנים נחצו לשתיים, ונגאלו לאחר מאתים וחמש עשרה שנים.

לפיכך נצטוונו לתת מחצית השקל, זכר לכך שהקדים הקדוש ברוך הוא את יציאתנו ממצרים ב"מחצית השקל".

והנה, יציאת מצרים הייתה בזכות התורה, כנאמר (לעיל ג, יב): "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את הא-לקים על ההר הזה", ופרש רש"י שאמר ה' למשה: "ושאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים שיצאו ממצרים. דבר אחר, "כי אהיה עמך" – וזה שתצליח בשליחותך, לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיח, שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה, שתקבלו התורה עליו, והיא הזכות העומדת לישראל". ומכיוון שיציאת מצרים הייתה בזכות התורה, לפיכך נצטוו ישראל לעסק בתורה ולהגות בה – "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח). אך הואיל והקדוש ברוך הוא עשה עמם חסד והחשיב להם לילות כימים כדי לקצר במחצית את מועד יציאתם ממצרים, על כן אף אנו מצווים לעשות לילות כימים ולהגות בתורה "יומם ולילה".

תרוץ נוסף על השאלה מדוע דווקא מחצית השקל: בכל נדבה שנותנים לשם ה' יש שני חלקים: הממון עצמו, אשר נצרך למטרה המעשית שלשמה נתרם אותו ממון. אך למעשה הנתינה יש חלק נוסף – הלב של האדם, הרצון הפנימי.

אומר הקדוש ברוך הוא: "לי הכסף ולי הזהב" (חגי ב, ח). אם כן, מה נותן האדם משלו? את הלב!

לכן אומרת התורה לתת מחצית השקל, כדי שנדע שיש כאן רק חצי נתינה. את החלק של מעשה נתינת הממון עצמו אין הקדוש ברוך הוא צריך מאתנו, כי הממון שאנו נותנים – שלו הוא. רק ה'חצי' השני של הנתינה – הלב והכוונה הפנימית, הוא זה שנחשב כנתינה האמתית.

"זה יתנו כל העובר על הפקודים" (ל, יג)

הראה הקב"ה למשה כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו. (רש"י)

מפרש החת"ס שמשה רבנו נתקשה במחצית השקל שבא לכפר על בני, ואיך יתכפרו כל ישראל כולם באותה מטבע - הצדיקים הגדולים כמו פשוטי העם לכולם כפרה שווה? הראה לו הקב"ה מטבע של אש לרמוז לו שאמנם בנתינה כולם שווים, העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל, אבל באש ההתלהבות בזמן הנתינה ואופן הבאתה בזה הם חלוקים וכ"א יתנה לכפרת נפשו.

כל העובר על הפקודים מן עשרים שנה... (ל', יד') (מתוק מדבש, עלון 68, (הרב ברוך בוקרה שליט"א)

אומר בעל הטורים: מן עשרים שנה - סופי תיבות המ"ן שבא להכריע שקלים של המן והוסיף ידידי ר' בועז בר דיין הי"ו בשם הי'ושיע ציון: 'המן מגיע ח"ו כשישראל עוברים על דברי התורה הקדושה. וזהו שנאמר 'כל העובר על הפקודים' דהיינו כאשר ישראל עוברים על 'פקודות' התורה הקדושה, אז מקבלים חלילה את המן שנרמז בס"ת 'מן עשרים שנה'.

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם (ל, טו) (רבי יצחק זאב הלוי סאלאוויציק)

לכאורה תמוה, אם צייתה התורה ליתן מחצית השקל, מפני מה הוצרך הכתוב לפרש שהעשיר לא ירבה, והלא אם ירבה נמצא שלא נתן מחצית השקל. (וברמב"ן כתב עלה שאמר הכתוב זאת לעבור עליו בלאו).

יש לבאר, דאם לא היה נאמר "העשיר לא ירבה", היינו טועים לחשוב, כי יכול העשיר להרבות אף יותר מסכום זה ויהיה דין מחצית השקל על כל הפרשתו לפי חשבון חצאי שקלים, ומשום כך פירשה התורה שהעשיר לא ירבה, ללמד כי כל מה שיוסיף אינו נידון כמחצית השקל אלא כסתם תרומה.

אלא דאכתי תיקשי המשך הפסוק "והדל לא ימעט", וכי כיצד היה עולה על הדעת שהדל יוכל למעט ממחצית השקל, והרי קבעה התורה את שיעור התרומה והעמדתו על מחצית השקל. וצריך לומר, שאין כוונת התורה לשלול נתינה של סכום הקטן ממחצית השקל, שהרי זהו דבר המובן מאליו, אלא שכוונת התורה לשלול נתינה זו בכמה תשלומים שיצטרפו יחדיו לסך מחצית השקל, וחייבה תורה לתת את כל המחצית בנתינה אחת. וכן פסק הרמב"ם (פ"א מהלכות שקלים ה"א) אינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת, שזהו החידוש הנלמד מן הפסוק וכנ"ל.

מדוע הוצרך הכתוב להזהיר דאסור לפחות באומרו והדל לא ימעט, והלוא בכל מצות עשה אין לגרוע מהמצווה, ומה מיוחד כאן. עוד יש לדקדק, לשם מה הוסיפה התורה 'לתת את תרומת ה', והלוא בהא אמרינן.

ונראה, דהתורה רמזה כאן, להא דכתב הרמב"ם (ריש הלכות שקלים) דצריך ליתן מחצית השקל בפעם אחת. ולא בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט, ודנו האחרונים איה מקורו של הרמב"ם דלא נתפרש היכא. וי"ל דמהכא נפקא, דע"כ אין כוונת הכתוב באומרו 'והדל לא ימעט' שלא יתן כלל, דהלא לא צריך קרא. אלא בא הכתוב לומר שלא

יתננו מעט מעט בפעמים רבות, והיינו דסיים הכתוב ואמר 'לתת את תרומת ה'" שהוא בא לתת את תרומת ה' בשלימות אלא שנותן מעט מעט, דכך אסור לעשות. וזה הכוונה והדל לא ימעיט. (צמח דוד)

"העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל" (יוחנן ריינר – וטהר ליבנו, כי תשא)

כתב רש"י – "אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותספור את השקלים ותדע מניינם" . וכמובן יש לשאול, אם נתנו על כל אדם מחצית השקל הרי צריך לספור חצאי שקלים, למה כתב רש"י שסופרים שקלים שלמים ??? אלא נראה לי, שעשיר ועני קשה להם להתחבר בנתינה כספית, זה אולי כבוד לעני שהשתווה לנתינה של העשיר אבל לעשיר זה קשה שהוא כביכול שותף שווה לנתינה של העני . אבל זה הכפרה לכפר על נפשותיכם שלמרות הקושי יהודים מתחברים יחד, וכוח האחדות היא לכפר על נפשותיכם, כדרך שיש חיבור ואחדות בקטורת עם החלבונה שריחה רע שמרמז על פושעי ישראל שמתאחדים עם הלבונה הזכה ושאר סממני הקטורת, וביחד זה מכפר על עם ישראל . ולכן כתב רש"י שתספור את השקלים השלמים, שתאחד בין העשיר לעני לשקל שלם, כי האחדות בעם ישראל, היא הנותנת לכפר על נפשותיכם.

מחצית שקל תרומה לה' (יוחנן ריינר – וטהר ליבנו, כי תשא)

אספר לכם מעשה שהיה ולא היה, פעם ישבתי בגינת חמד בסנטרל פארק במנהטון, ולפתע התיישב לצידי אדם שפניו היו מוכרות לי, כי זה היה ביל גייטס, וכשאני מתבונן בו הוא מפתיע אותי ופונה אלי: אתה מזהה אותי?? כן בוודאי עניתי לו: אתה ביל גייטס, נו, תשלים את המשפט הוא אומר לי!!! למה אני צריך להשלים, שאלתי אותו??? הוא מחייך ואומר תשלים "העשיר מספר אחד בעולם"!!! אמרתי לו אדוני טעית, אתה בבעיה כלכלית יותר גדולה ממני, לך חסר יותר כסף ממני!!! הוא פתח עיניים גדולות, ואמר לי: יש לך מושג כמה כסף יש לי??? לי יש 80 מיליארד דולר!!! איך אתה מדמיין שחסר לי יותר כסף ממך??? עניתי לו, ביל!!! לא טעיתי, אני יסביר לך פשוט, הרי אתה מפחד כל הזמן להפסיד את התואר מקום ראשון בעולם למקסיקני שמתחרה בך, לכן אתה חותר בכל מחיר ושואף להגדיל את רכושך ל100 מיליארד, ככה תהיה מוגן מלסכן את מעמדך, אם כן חסר לך 20 מיליארד דולר, באמת חסר לך הון עתק, אבל לי חסר מקסימום רבע מיליון דולר, אז תגיד לי, למי חסר יותר כסף??? מזל שלא ביקש ממני תרומה!!!

ויתכן לפי זה לפרש "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל", כי האוהב כסף שהוא עשיר כשנתן לצדקה הוא מרגיש שנתן שלם, ואילו העני שנותן מפת לחמו הרבה יותר אחוזים מרכושו לעומת העשיר, מרגיש שנתן פחות ממה שצריך, מזהירה התורה, העשיר תזכור מה שתרמת זה רק חצי ולא מושלם, וגם העני תרגיש טוב ואל תמעיט בערך הנתינה שלך, כי נתינתך שווה לנתינת העשיר.

‘העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל לתת את תרומת ה’ לכפר על נפשותיכם!’ (ישא ברכה, גליון 510)

ונספר סיפור. בחור אחד הגיע לפרק “המקדש את האישה” – תקופת השידוכים. כל שידוך שהוצע לו התפוצץ לאחר הפגישה הראשונה. הסיבה לזאת היה נעוצה שלאותו בחור הייתה צלקת גדולה ומפחידה על פניו. כל בחורה שראתה את הצלקת, מיד סלדה ופירקה את השידוך. הבחור הלך והתבגר והגיע לסביבות גיל שלושים וחמש. הבחור היה שבור ורצוץ ובצר לו פנה לרבו וסיפר את הדברים כהווייתם. הרהר הרב ואמר: “בפגישה הבאה תספר לבחורה את ההיסטוריה של הצלקת, איך ומדוע זה קרה לך וכו’”. הבחור הנדהם שלא הבין את דברי רבו, ניחן באמונת חכמים והחליט לציית לדברי רבו.

שידוך נוסף הוצע והפגישה יצאה לדרך. ליבו של הבחור נפל בקרבו, נתוני הבחורה היו מתאימות לו ביותר. הוא זכר את דברי רבו ולאחר שהציג את עצמו החל לספר את קורות הצלקת. וכך סיפר: “לפני קרוב לעשרים שנה הלכתי ברחוב פלוני וראיתי ערבי מתנפל על ילדה. מיד זינקתי לעבר הערבי ונלחמתי עמו. הערבי פחד וברח לא לפני שהוא עשה לי את השריטה האיומה בפני”. לשמע הדברים הבחורה החלה לבכות. כשנרגעה אמרה: “אני אותה הילדה שהצלת. שנים אני מחפשת אותך להודות לך. ועכשיו קדימה לרבנות - מתחתנים”. אדם שעושה טוב – מוצא טוב!

“ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו והיתה להם חק עולם” (ל’ - כ”א)

ידוע שנטילת ידיים בשפע, זוהי סגולה לעשירות. בא יהודי ושאל, אני נוטל ידיים עם “דלי”, ובכל זאת החוב בבנק רק גדל, והיכן ההבטחה של עשירות? ענה לו הרב, התורה היא מקשה אחת, אי אפשר לקיים מצווה אחת ולצפות לשכר. אמנם נטילת ידיים שווה מיליון דולר, אבל לשון הרע שווה מינוס שני מיליון דולר.

ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה (לא,ב) (הרב שלמה לוונשטיין שליט”א)

ה”אלף למגן” דורש פסוק זה על פי פרוש רש”י בתהלים. על המלים “על מה כבודי לכלמה תאהבון ריק” (ד, ג) כתב רש”י: “עד מתי אתם מבזים אותי ‘הראיתם את בן ישי’... אין לי שם”. כלומר, כאשר מאד לא אוהבים אדם מסוים, נמנעים מלקרוא לו בשמו ומלנקוב בשמו. שאול המלך שואל את יהונתן בנו: “מדוע לא בא בן ישי אל הלחם”, ולא נקב בשמו של דוד. יהונתן, לעומת זאת, ענה: “שאל נשאל דוד מאתי”, ושואל שוב אומר: “כי בוחר אתה בבן ישי לבשתך...” אומר דוד המלך בתהלים: מדוע אתם מבזים אותי כך, שהנכם נמנעים מלקרוא לי בשמי? כלום אין לי שם?! קריאה בשם היא, אפוא, סימן לאהבה.

אומר הקב"ה: "ראה קראתי בשם" – אני מוכן לקרוא בשם, אני אוהב. ואת מי אני אוהב? את "בצלאל" – את מי שמצוי בצל שלי, בצל א-ל. מתי צריך אדם להיות בצלו של הבורא? גם כש"בן אורי" – גם כשאני מאיר לו פנים, וגם כש"בן חור" – גם כשנראה כאילו קיים חרון אף. ואפילו בעת "למטה" – כאשר מונף על האדם "מטה חובלים", ומתרגשות צרות קשות ר"ל. אם גם אז "יהודה" – אם הוא מודה לי על זה, ומוסיף להיות בצל א-ל, הריהו אוהב, נקרא בשם, ואשרי חלקו.

אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם (לא, יג) (אור החיים)

"ויאמר ה' אל משה לאמר. ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתים לדעת כי אני ה' מקדשכם".

בפסוק זה רבו התמיהות. המילה "ואתה" לכאורה מיותרת. בכל המצוות נאמר "דבר אל בני ישראל" ללא התוספת של "ו אתה". בנוסף מדוע מיעט הכתוב "אך" את שבתתי. ובעיקר מדוע נקט הכתוב לשון "שבתתי" לשון רבים, לכאורה יכל לכתוב "דבר אל בני ישראל לאמר את השבת תשמרו וכו' מדוע נאמר "ואתה"? מדוע מיעט הכתוב "אך"? ונקט לשון רבים "שבתתי"?

יש להבין ולדעת שאחרי עצת יתרו למשה, היה משה מדבר אל זקני העם, שהיו בתורם מעבירים זאת להמוני העם בפירוט ובהרחבה. רק כאן במלאכת המשכן, משה דיבר לעוסקים ולאמנים ולפועלים ישירות, לא דרך החכמים והזקנים. במלאכת המשכן יש סתירה. בניית המשכן אסורה בשבת. אך מלאכתו השוטפת הפעלתו, קורבנות, הותרו בשבת. "הותר שבות במשכן". לכאורה סתירה? בנוסף, בדיני שבת יש חריג בולט, פיקוח נפש הותר בשבת לכתחילה ואפי' מצווה בבחינת "חילולה זה קיומה" על פי הכלל "מוטב יחללו עליו שבת אחת בכדי שישמור שבתות הרבה" זה נאמר וחודש כאן בפרשתנו. ועל פי זה מובן כל ההיתרים בפסוק. מאחר ומשה היה צריך הפעם לדבר בפרטי הלכות שבת גם לאנשים הפשוטים, עובדי הקמת המשכן ולא רק לזקנים וחכמים כרגיל. ציווה אותו הכתוב "ואתה", אתה בעצמך תבהיר ותלבן את פירטי הלכות שבת לכל בני ישראל.

והמיוחד שבה שלפעמים צריך למעט מכבודה של שבת אחת. "אך" לשון מיעוט. בכדי להרבות כבוד לשבתתי, שבתות הרבה. ולכן הכתוב מיעט ב"אך" והרבה "בשבתתי".

"כי אות הוא ביני וביניכם" (לא, יג) (פרפראות לתורה)

הקיסר האוסטרי פרנץ יוזף (1830-1916) ערך פעם ביקור ממלכתי בכמה מערי גליציה (המחוז הצפוני בממלכה האוסטרו-הונגרית של הימים ההם), והגיע עם פמלייתו לקראקא שבמערב גליציה, למחרת היום התעתד "הקיסר" ("הקיסר ירום הודו) לבקר בבית הכנסת הגדול שבעיר. מה עשו כמה משונאי ישראל שבמקום? הלכו והסירו בשעות הלילה את תמונת הקיסר, שהייתה תלויה בקביעות בפרוזדור בית הכנסת; ובשעה שהאורח הנכבד

נכנס בשערי בית-הכנסת, לחשו לו שונאי ישראל על אוזנו, שראשי הקהילה הם שציוו להסיר את תמונתו מתחומי בית-הכנסת, כדי להפגין בכך את איבתם לשליט הנוכרי.

כששמע הקיסר דברי שטנה אלה, פנה אל רבי שמעון סופר - רבה של קראקא, שהיה גם ציר בבית המחוקקים האוסטרי - ואמר לו: כלום יש אמת בדבר, שתמונתי הייתה תלויה כאן ימים רבים, ורק הבוקר הורידו אותה כצעד הפגנתי נגדי? רבי שמעון נדהם לרגע קט, כי רק עתה נודע לו על התעלול הגס של שונאי ישראל שבמקום; אך לא איבד את עשתונותיו ומיד השיב לקיסר האורח: אמת הדבר, שתמונת הוד מלכותו תלויה כאן בקביעות, והיום הזה הסירו אותה לקראת הביקור הקיסרי; ויש טעם לדבר: לפי חוקי אמונתנו, נצטוונו להניח תפילין בכל יום כ"אות ברית" בינינו לבין הבורא. אולם בשבת-קודש אסורה עלינו הנחת תפילין, כי על השבת נאמר בתורתנו: "כי אות הוא ביני וביניכם" (ל"א, י"ג). ביום שבת הננו חשים את השכינה המרחפת מעלינו, ולכן איננו זקוקים לאותות ולסמלים אחרים, שיקשרו אותנו עם ה' יתברך. כיוצא בכך נהגנו באירוע החגיגי, שפקד אותנו היום הזה. כל הימים תלויה כאן תמונת הוד מלכותו כאות-ברית בין הקיסר ירום הודו לקהילה היהודית שבעירנו, אולם היום, נוכח הביקור המלכותי בבית-תפילתנו, תהא זו פחיתות-כבוד אם נביט בתמונת הקיסר הדוממת, שבשעה שאנו זוכים לראות את הוד מלכותו פנים אל פנים.

"ושמרתם את השבת כי קודש הוא לכם (לא, יד.) (ושלל לא יחסר)

והלא כבר בא ציווי מעין זה בפרש יתרו (לעיל כ, ח-ט): "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' א-לוקיך", ומדוע נשנה ציווי זה כאן בנוסח שונה? ביאור נפלא על כך, אמר הגאון המופלא רבי יעקב לוי זצ"ל בקי עצום בתורה שהסתיר עצמו ועבד כסָּבֵל באוניה וכסולל כבישים:

כתב הרמ"א (אורח חיים, רצ, ב): 'ופועלים ובעלי בתים שאינן עוסקים בתורה כל ימי השבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע, ותלמידי חכמים ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת, דהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע. וכן הביא ה"בית יוסף" מהירושלמי (שבת טו, ג) ומדרש תנחומא, שכתבו כן. מעתה, בפרשת יתרו נאמר: "ששת ימים תעבוד", ומכאן שמדובר בפועלים שעסוקים במלאכתם כל ימי השבוע, ולכן לגביהם אומר הפסוק "ויום השביעי שבת לה' א-לוקיך", כי מאחר ואינם עוסקים בתורה במשך השבוע, עליהם לעסוק בתורה בשבת. בפסוקים שלפנינו, לעומת זאת, נאמר "ששת ימים יַעֲשֶׂה מלאכה", ואם כן כאן מדברת התורה על מי שמלאכתם נעשית על ידי אחרים, אלו התלמידי חכמים שתורתם אומנותם (עיין ברכות לה), ועל כן לגביהם נאמר "כי קודש היא לכם", דהיינו: שמותרים להתענג בשבת באכילה ושתייה יותר משאר האנשים, כי מתעסקים הם בלימודם כל ימות השבוע!

"ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם מחלליה מות יומת כי כל העושה בה מלאכה..." (לא, יד) (ברינה יקצורו, עלון 425)

חכמנו אמרו, שיש שוני בשלוש תפילות של השבת, באופן הבא: בליל שבת אנו - בתפילת ערבית אומרים: "וינוחו בה" ואילו ביום השבת - בתפילת שחרית אנו אומרים: "וינוחו בו", ובתפילת המנחה אנו אומרים: "וינוחו במ".

מדוע אם כן השוני במילים בין שלושת התפילות? ואפשר בס"ד לבאר כך, מפני שבשלושה מקומות בתורה יש זכירת שבת ב-ג' אופנים:

(א) בפרשה זו אמר: "כי כל העושה בה מלאכה יומת". כנגד זה אומרים בליל שבת בערבית "וינוחו בה".

(ב) בפרשת "ויקהל" כתוב: "כל העושה בו מלאכה יומת". כנגד זה אומרים בשחרית "וינוחו בו".

(ג) בפרשת "יתרו" כתוב: "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר במ". כנגדו אומרים בתפילת מנחה: "וינוחו במ".

(ד) ועוד ארז"ל בדרך רמז: "בו" (8), ("בה" (7), "בם" (42), יוצא בגימטרייה - "זן", היינו מי שמקיים את השבת כהלכתה ואומר את הסדר באופן שהזכרנו - "בה", "בו", "בם", מובטח לו שמזונותיו כל השבוע יהיו ברווח ולא בצמצום...

ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם..." (לא, יד) (קדושת לוי)

אצל יום טוב נאמר (ביצה טו): חלקהו חציו לה' וחציו לכם, אבל בשבת "כי קודש הוא לכם". ה"לכם" הוא גם כן קודש, גם האכילה והשתייה שהם לצורכי הגוף קודש הם.

"ששת ימים יעשה מלאכה, וביום השביעי שבת שבתון קודש לה" (אפריון שלמה, גליון 158)

אומר הרמ"ק: שבת נקראת "חמדת הימים". "כל הימים חומדים את השבת. מה הפירוש? בקהלת יש כ"ח עיתים, החל ב"עת ללדת ועת למות", וכלה ב"עת מלחמה ועת שלום". כ"ח פעמים כתוב שם את המלה "עת". בפשטות כל יום היה צריך להיות מורכב ב-כ"ח עיתים שהם בעצם 28 שעות. כל שעה היא עת. אלא שאם אכן היה כך, היו לנו רק ששה ימים בשבוע, ולא היה לנו את יום השבת. כל הימים כולם 'תרמו' מתוך ה-כ"ח עיתים שלהם 4 עיתים כדי שיהיה יום שהוא תכלית שמיים וארץ. ולכן נשארו לכל יום כ"ד עיתים בלבד. כך נבנתה השבת. היא מורכבת מ-4 עיתים שתרם לה כל יום. ומה הם אותם 4 עיתים מהן היא נוצרה? "עת שלום", "עת לשמור", "עת לאהוב" ו"עת לחשות". אלו הדברים המיוחדים לשבת, וזו הסיבה שהיא נקראת "חמדת הימים". "לכן בשבת גם יש 'נשמה יתירה', כי אותה שבת היא 'תור' משאר הימים. אבל יש כאלו שעדיין לא זכו.

פעם אחת עבר איזה 'משכיל' אחד ליד חבורת חסידים, שבדיוק ישבו ואכלו סעודה שלישית. אמר להם אותו 'משכיל': "תאכלו, תאכלו, תפטמו את ה'נשמה היתירה' שלכם. "... אמר לו אחד החסידים: "למה שלא תצטרף אלינו? תאכל גם אתה אתנו ותפטם את ה'נשמה היתירה' שלך. "! אמר לו ה'משכיל': "אני...?! לי אין 'נשמה יתירה. "! אמר לו החסיד: "האמת, גם זו שיש לך לגמרי מיותרת..."

"ושמרו בני ישראל את השבת" (לא, טז) (נזר יוסף)

מסופר על ה"חפץ חיים" זצ"ל, שכאשר קיבל פעם מכתב מעיר מסוימת ובו בשרוהו שנוסדה שם חברת "משמרת שבת" פרץ בבכי. משנשאל ה"חפץ חיים" לפשר בכייתו, והלא מן הראוי להרגיש סיפוק כשיהודים מתארגנים לשם הגנה על השבת? השיב הרב: כשתראו אדם עובר ליד בית, מעיף עינו עליו ומשבח לבורא העולם שבראו שלם באיבריו, מעצמכם תבינו כי הבית הזה הוא בית נכים שבו מאושפזים אנשים בעלי מומים: קטעים, גדמים ועיוורים. כך כאשר אנו רואים שנוסדה חברה ל"שמירה" על השבת, עלינו להסיק שהאנשים בעיר זו הנם בבחינת "בעלי מומים" ביחס לשבת, והרי זה בבחינת "בית חולים" גדול למחללי שבת. ועל זה ראוי לבכות.

ושמרו בני ישראל את השבת (לא, טז)

בזמירות שבת נאמר: "אל עולם שכלו שבת תזכני ואל משכן שילה תשוב תעלני". מה הקשר בין שבת למקדש?

הרב ולך, בספרו "אבותינו ספרו לנו", מביא את משלו של רבי יעקב הכהן מג'רבה, המתרץ שאלה זו: למלך אחד הייתה בת, והוא בקש למצוא לה חתן מוצלח, אך למרות חיפושיו הנמרצים לא מצא את הבחור המתאים.

יום אחד נודע לו, שבמדינה שכנה חי בחור שעונה על כל דרישותיו, וראוי לבתו האהובה. הבעיה הייתה, שאותו בחור טוב יושב שם... בכלא! העובדה הבלתי נעימה לא הרתיעה את המלך. הוא פנה אל שליטי המדינה, וספר להם את סיפורו - "יש לי בת אהובה, ואני צריך עבורה את הבחור ההוא, ודווקא אותו"... שליטי המדינה השכנה לא כל כך התרגשו, ולא רצו לשחרר את הבחור ולתתו למלך.

לא רצו?! אין בעיה! התארגן המלך, הביא חיילים, נכנסו חייליו למדינה השכנה ובצעו שם הפיכה. הוציאו את הבחור מהכלא והביאוהו לארמון המלך. הבחור היה חסר כל, ועל כן נתן לו המלך את כל צרכיו, מראשית ועד אחרית, בשפע רב ובמאור פנים. והשיא המלך את בתו לאותו בחור, בחתונה מפוארת רבת מוזמנים. הבחור ההוא, מרב שפע וכל טוב, בעט בטובה. הוא מרר את חיי אשתו הנסיכה וגרם לכל משפחת המלוכה בושות וביזיונות בהתנהלותו הנלוזה. הוא היה משתכר ומתהולל, ונתפס שוב ושוב במעשים מכוערים ובלתי הגונים. בכל פעם שנתפס על ידי שוטרי המדינה בקלקלתו,

ובקשו לקחתו למאסר, היה צועק: "אני חתנו של המלך!" והיו משחררים אותו ושולחים אותו לחופשי. ההשפלה והביזיונות שנגרמו למלך היו כבר בלתי נסבלים. לא עבר זמן רב, ואותו בחור הולל עזב את בת המלך. השאיר אותה לבדה, וברח לעיר אחרת להתהולל שם כאוות נפשו. באה הנסיכה המסכנה אל אביה המלך ואמרה: "מה אעשה, אבא? אמר לה המלך: "שבי פה, בינתיים. נמתין מעט, ונראה איך ייפול דבר."

המתינו מעט, והבחור לא התעשת ולא חזר מדרכו הרעה. המתינו עוד, והבחור איננו מתכנן לשוב. יום אחד קרא המלך לבתו, ואמר לה: "לכי נא לחפש אחריך, וראי אם רוצה הוא לשוב אליך". הלכה הנסיכה אל הבחור הסורר, אך הוא לא חפץ לשוב אליה ואל הארמון. ראה המלך כי כן, והגה רעיון: "קחי את המכתב הזה, ותני אותו למושל אשר שמתי על אותה עיר."

המושל קבל את מכתבו של המלך, ומיד עשה כצויו. הוא הביא פועלים, והם בנו בנין, בדיוק לפי הוראותיו המדויקות. שבועיים אחר כך, תפסו שוטרי המושל את הפרחח והכניסוהו לכלא. ישב הבחור בכלא, אבל וחפוי ראש. נשא עיניים אל החלון היחיד אשר בקיר כלאו, ולא האמין למראה עיניו - ארמונו של המלך נשקף מולו, במלוא פארו והדרו. אורות רבים בוקעים משם, ומנגינות שובות לב מתנגנות... והוא כלוא מאחורי סורגים, בין ארבעה קירות מעפשים, סביבו רק פושעים ובני בליעל.

התחילו הרהורי חרטה לכרסם בלבו. התשוקה לשוב אל הארמון גברה בו יותר ויותר. ולא ידע, שלא היה שם שום ארמון. זו הייתה הוראתו של המלך - לבנות קירות, בדומה לחזית המפארת של ארמונו, מול הכלא, כדי שיראה הפוחז ויזכר בארמון ובכל הטובה אשר בו, ויזכור את החסר הגדול אשר גרם לעצמו במעלליו. כך אולי יתעשת וישוב מדרכו הרעה.

אומר הרב יעקב הכהן מג'רבה: הקב"ה נתן לנו בית מקדש, אך מרוב טובה וחסד - בעטנו, סטינו מדרך הישר. אנחנו חוטאים, למרבה הצער, ובכל עת שנתפסים בפשענו, הננו צועקים: "אנחנו הבנים של הקב"ה, תעזבו אותנו!" אנחנו נענשים, סובלים ייסורים, יושבים בכלא פה, יושבים בכלא שם...

אמר הקב"ה: שמרו שבת וקיימו מצוותיה, ובשבת תרגישו קצת מעין עולם הבא - תראו את הארמון מול עיניכם. מראה הארמון יעזור לכם להתעשת ולשוב בתשובה, ואז תזכו לגאולה שלמה.

זהו שנאמר: "אל עולם שכלו שבת תזכני - אל משכן שילה תשובת עלני."

"ושמרו בני ישראל את השבת..." (לא, טז) (עיטורי תורה)

מנהגו של ר' שלמה קלוגר, רבה של ברוד, במוצאי שבת כך היה: מיד כשהיו נראים שלושה כוכבים בשמים היה מתפלל ערבית, ומבדיל. כששאלו אצלו מקורביו, הרי מצווה להוסיף מחול על הקודש, ומה אם השבת תימשך עוד חצי שעה? אמר להם ר' שלמה קלוגר: יש הרבה מחללי שבת בברוד ואין לי עצה כנגדם. אולם מה לי להוסיף ולהביא שיחללו שבת בשעה שכבר חול.

"שני לוחות העדות" (לא, י"ח) (המב"ט)

בלוח הראשון היו 999 אותיות, לעומתו בשני היו רק 156 אותיות, א"כ לא היו אמורים להיות שוים בגודלם, ורש"י פירש ששני הלוחות היו שוים. הנה בלוח הראשון היו המצוות שבין אדם למקום, ובשני היו המצוות שבין אדם לחבירו, ובלוח הראשון היו האותיות קטנות, ובלוח השני היו אותיות גדולות, להדגיש לכלל ישראל את המצוות שבין אדם לחבירו. וסיבת הדבר משום שהניסיונות לקיים את הבין אדם לחברו קשים, מאשר בין אדם למקום.

כתובים משני עבריהם

דרשו חז"ל שבת ק"ד, מגילה ב מ ו - ס שבלוחות בנס היו עומדים, פירוש: שכיון שהאותיות שבלוחות היו חרוטות מצד אל צד, הרי האותיות ס' ס' שהם חרוטים כעגול לא היה להם במה להיתפס, ורק בנס היו עומדים במקומם מוקפין באוויר מכל צדדיהם. ובדרך צחות אמרו, כי גם מי שמתפרנס בכבוד הרי בהגיעו לתקופת שידוכי ילדיו זקוק לנס להשיג את סכומי הנדוניא וההוצאות הרבות, וברוך ה' מידי שנה מתחתנים אלפי זוגות ומקימים בתים בעם ישראל, וחלק מההורים, למרות שכורעים תחת נטל ההוצאות הכבירות, שורדים את התקופה בנס. והנה בד"כ הגיל שמחתנים את הילדים הוא בשנים שבין ארבעים לשישים, וזהו מ' ו - ס' היינו תקופת נישואי הילדים בין גיל מ' לגיל ס' בנס עומדים, שא"א להבין בדרך הטבע. איך משלמים כל ההוצאות הללו. ולזה מתכוונים כשכותבים בשטר התנאים, העומד מצד החתן, העומד מצד הכלה, כי המחותרים עומדים בצד ואין להם מושג מהיכן ישיגו ממון לכסות את התחייבויותיהם, רק עומדים משתוממים ושמים ביטחונם בהקב"ה המזווג זיווגים שיעשה להם נס.

ומעשה בשני אברכים יראים ושלמים בעלי אמונה פשוטה שהשתדכו בשעטו"מ, ולשניהם אין פרוטה לפורטה, אמר אבי הכלה: כל ההוצאות עלי, שאל אבי החתן: מנין תשיג סכום כזה? וכי ירושה ירשת או מגה מיליון זכית? ענה לו מחותנו: לו היה לי המחצית, הייתי מתחייב רק את מה שיש לי, עכשיו שאין לי כלום, מי שייתן לי המחצית ייתן לי הכל, נענה מחותנו לעומתו העלפט אויף העלפט, העלפט דער אויבערשטער (באידיש פירושו: מחצית על מחצית וה' יעזור).

ורבינו המגיד הירושלמי הג"ר מרדכי דרוק זצ"ל כשציטט דברי חז"ל הקד' שאמרו, 'למה נקרא שמם זוזים? שזזים מזה לזה' היה מספר בנוסטלגיה: מעשה בשני אנשי ירושלים שהשתדכו, לווה אבי החתן משכינו מטבע של 5 לירות ושלח את החתן ליתן המטבע כמתנה לכלה. חסה הכלה על אביה האביון, נטלה המטבע ונתנה לאביה שיהיה להוצאות הרבות, נטל אביה את המטבע והעניקה לחתן כמתנה שיקנה בה מה שירצה, חס גם החתן על אביו, נטל את המטבע ותרמה לאביו שיכסה בה את ההוצאות המצטברות, שש אבי החתן במטבע, נטלה בידיו, ואץ רץ אל שכינו המלווה ופרע לו מיד את חובו. תכלית הדברים: החתן והכלה וכל הצדדים קיבלו מתנות ותמיכות, אף אחד לא חיסר מאומה, וכולם יצאו מרוצים ושמחים וללא חובות חדשים.

"וייקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלוהים אשר ילכו לפנינו... ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באוזניהם ויביאו אל אהרן" (לב, א-ג)

בוא וראה כמה גדולה היא ירידת הדורות - אמר הגאון רבי אייזל חריף מסלונים: בדורות ראשונים היו אנשים מוכנים לוותר על כספם וזהבם כדי לעשות להם א-לוהים. ואילו בדורות האחרונים אנשים מוותרים על א-לוקים כדי לעשות להם כסף וזהב...

פרקו נזמי הזהב אשר באוזני נשיכם (לב, ב) (מתוק מדבש, עלון 68, הרב ברוך בוקרה שליט"א)

מקובל בעדות ישראל שבאירוסין הכלה קונה לחתן שעון והוא קונה לה תכשיטי זהב. ושמעתי שהטעם לכך הוא מחטא העגל, שהרי הגברים לקחו מן הנשים את הזהב ולכן החתן קונה ומחזיר לה תכשיטי זהב. מצד שני, חטא העגל נבע מטעות בחישוב השעה של הגברים שנאמר 'וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר' ואומר ה'שפתי חכמים': 'בושש' - נוטריקון באו שש (שעות). ולכן הכלה קונה לחתן שעון כדי שלא יטעה שוב בשעה חס ושלוש.

"סרו מהר מן הדוך אשר ציויתים עשו להם עגל מסכה" (לב - ח)

החיד"א בספרו "נחל קדומים" מסביר את הלשון הפסוק. כשאדם רוצה חלילה לבטל מצוה או לעבור עבירה, צריך הוא לחכות לעיתוי כדי לעבור, כי לפני זמן האיסור או לאחריו לא יעבור על האיסור. למשל, כדי לאכול חמץ בפסח, צריך לחכות לחג הפסח, וכדי לחלל יום כיפור או לחלל שבת, צריך לחכות לזמן הנכון. ומאידך, יש עבירות שאין להם זמן, אבל יש להם תנאים, הגבלות ומצבים שונים, שהרי אפילו לדבר לשון הרע לא יוכל עד שיפתח את פיו ויבטא בשפתיו. גם לאכול חזיר, לא יכול עד שלא יבוא חזיר לידיו. וכשירצה חלילה לעבור על התורה כולה, ודאי לא יוכל לעשות זאת ביום אחד או ברגע אחד. שונה מכולם היא מחשבת עבודה זרה שלא צריך להמתין שתזדמן לידו, אלא מיד עובר את העבירה, לכן מחשבת עבודה זרה, ברגע אחד שאדם חשב בה, הריהו ככופר בכל התורה כולה, ונמצא שברגע אחד עקר את כל התורה כולה. זהו שאמר הקב"ה למשה "סרו

מהר מן הדרך אשר ציויתים, "וזאת ע"י ש"עשו להם עגל מסכה" - עבודה זרה, אשר נחשבת כעקירת כל התורה כולה.

"למה יאמרו מצרים לאמרו ברעה הוציאם להרג אותם בהרים ולכלתם מעל פני האדמה" (ל"ב - י"ב)

משה רבנו משתמש בטענה של חילול ה', כדי שהקב"ה יסלח לישראל על חטאם, שאם הקב"ה יעניש את עם ישראל, יגרם מזה חילול ה'. בספר "עולמו של אבא" מביא משל נפלא, המאיר את טענתו של משה רבנו.

היה סוחר גדול ועשיר שהיה לו בן "יקיר" ששנא את החיידר, את הלימודים ולא רצה ללמוד תורה. כמה שהמלמד ניסה להשפיע עליו, לא עזר. גם פניותיו של המלמד להוריו לא עזרו. יום אחד, פנה האב לבנו ואמר לו, רואה אני שכל מה שמסבירים לך לא עוזר, להכות אותך אין טעם, אבל דע לך, אם תמשיך במעלליך ולא תלמד, אעניש אותך בעונש חמור ביותר - כל שנה לקראת הפסח, כל הילדים מקבלים בגדים חדשים ונעליים חדשות והילדים מתפארים בהם, לך השנה אני לא אקנה שום דבר, ובפסח תלך לבית הכנסת עם הבגדים הישנים שלך, ואז תתבייש בפני כל חבריך. גם אזהרה זו לא הועילה, והוא המשיך בתעלוליו. אביו מימש את איומו ולא קנה לו בגדים חדשים, וכשהגיע החג, הלך הבן לבית הכנסת בבגדיו הישנים ובנעליו הקרועות.

כשחזרו מבית הכנסת, פנה הבן לאביו ואמר לו, אם אתה חושב שפגעת בי על ידי העונש שלך, יש לך טעות חמורה. שמעתי שהסוחרים בבית הכנסת אמרו אחד לשני, מה קרה לאבא שלו, כנראה הוא בפשיטת רגל, והראיה, אין לו כסף לקנות לבנו בגדים חדשים ונעליים חדשות, ומהיום נפסיק לתת לו הלוואות, ולא ניתן לו לקנות באשראי. אמנם אני התביישתי, אבל אתה נפגעת באופן חמור ביותר. זו הייתה טענתו של משה רבנו, רבש"ע, אתה צודק, חטאנו לפניך ומגיע לנו עונש, אבל מה אומרים על כך האומות, הלא אתה האבא שלנו ואנחנו ה"בן יקיר" שלך, ולכן "שוב מחרון אפך והנחם על הרעה לעמך", למענך א-לוקינו עשה, ולא לנו.

"לוחות כתובים משני עבריהם" (לב, טו) (פרפראות לתורה)

מדוע היו הלוחות כתובים משני עבריהם? סוחר נודע השכים פעם פתחו של רבי חיים אלעזר וקס, רבה של קאליש, ושטח לפני בקשה מיוחדת במינה. מורנו ורבינו! – קרא האיש בעיניים דומעות, הנני ידוע בציבור כאיש עתיר-נכסים; אך באחרונה הורע מצבי הכלכלי, וחרף עסקי המסועפים אני נמצא על סף פשיטת-רגל. שמא יורשה לי לעשות פעם אחת איזו אונאה מתוחכמת בעסקה חשובה, שאני עומד לגמור בימים הקרובים, העשויה להעמידני מחדש על קרקע מוצקה! השיב לו הרב בסבר-פנים חמורות: קרא-נא מה שכתוב בפרשת "כי תשא" על הלוחות, שמשה הוריד לישראל. נאמר בהם: כתובים משני עבריהם,

מזה ומזה הם כתובים" (ל"ב, ט"ו). דבר זה בא לרמז לך, שלאיזה צד שלא תהפוך את הלוחות, יתבלט עליהם מיד הצו הא-לוקי: "לא תגנוב"

"וישלח מידו את הלוחות וישבר אותם" (לב, יט.) (ומתוק האור)

הקשה מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל (הובא בספר "דברי אגדה") – מה הייתה דעתו של משה רבינו בשבירת הלוחות? מדוע לא הניח את הלוחות בצד לשמירה, גער בישראל והעניש אותם על החטא שחטאו עד שישובו בתשובה שלימה, ולאחר מכן היה נותן להם אותם שוב? וכי לא ידע שכך עלולים הם להישאר ללא תורה!! וביאר, שהרי כידוע בלוחות הראשונים הייתה סגולה מיוחדת, שכל הלומד בהם אינו שוכח לעולם את תלמודו, כמו שאמרו חז"ל בגמרא בעירובין (דף נד.) "מאי דכתיב חרות על הלוחות, אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל". אדם היה לומד פעם אחת והיה שמור הלימוד בזיכרונו עד עולם.

בתחילה היה משה רבינו שמח על המעלה הזו, שכן אין לך דבר יותר נפלא מלימוד ללא שכחה – אולם כעת, למראה עם ישראל העומדים ומחוללים סביב העגל, ולא עוד אלא ש"ויקומו לצחק" – עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, הבין משה רבינו איזה חילול ה' עלול להיות, כאשר תיתכן מציאות שאדם מגועל במעשים רעים ויחד עם זאת בקי בכל חלקי התורה, בבחינת "נזם זהב באף חזיר". לכן דאג משה רבינו ללוחות מעשי ידי אדם, שבהם ירדה שכחה לעולם, ואדם הרוצה להיות בן תורה ו'לקנות' את התורה עליו לקיים את כל מ"ח הדברים שהתורה נקנית בהם, שהם אינם קלים כלל וכלל, ורק ע"י היגיעה בתורה וסייעתא דשמיא יכול הוא לקנות את התורה.

"וישלך מידו את הלוחות וישבר אותם" (ל"ב - י"ט)

מדוע משה שבר את הלוחות מדוע הם נעשו לו כבדים? אומר המדרש תנחומא, בשעה שנתן הקב"ה למשה את הלוחות, היו הם נושאים את עצמם, כיון שירד וקרבו את המחנה וראה את העגל, פרח הכתב מעליהם ונמצאו כבדים על ידיו של משה. אומר ה"פני מאיר", כל זמן שיהודי חי חיי תורה ומקיים מצוות, לא קשה לו, אבל ברגע שהולך לחפש את "עגל הזהב", נהיה לו קשה לקום בבוקר, כל כך הרבה מצוות...

"ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת, ויחר אף משה וישלך מידו את הלוחות" (לב, יט.) (והערב נא).

מעשה שהיה כך היה. בקהילה מפורסמת בניו-יורק הדיבורים בבית הכנסת בשעת התפילה וקריאת התורה עלו למעלה ראש. רב הקהילה הוכיח את הציבור פעמים רבות. ניסה לדבר על ליבם ולהסביר בפניהם את גודל האיסור, אך ללא הועיל, המתפללים המשיכו בשלהם, ואי אפשר היה להפסיקם.

ויהי בשבת אחת, הוציאו את ספר התורה והחל השליח ציבור בקריאת הפרשה, בעוד המתפללים, כהרגלם, עסקו בדיבורים. חמתו של המרא דאתרא בערה בו, והחליט לקום ולעשות מעשה. עלה הרב לבימה, ניגש לשליח ציבור וציווה להפסיק מיד את קריאת התורה! ולעיניהם המשתאות של הציבור, סגר הרב את ספר התורה והחזירו לארון הקודש!!! לאחר מכן פקד על השליח ציבור להתחיל בתפילת מוסף... המתפללים ראו ויפוג ליבם. הם הבינו את חומרת מעשיהם, ומאז שרר בבית הכנסת שקט מוחלט! אין פוצה פה ומצפצף בעת התפילה וקריאת התורה. אולם לבו של הרב נקפו על אשר עשה, 'יתכן שגרמתי חלילה לביזוי הספר תורה, ואף ביטלתי מציבור שלם את מצות קריאת התורה', חשב הרב בלבו. אשר על כן החליט לשגר טלגרמה למעונו של מו"ר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, וביקש לדעת האם אכן נהג כדין או שמא היה אסור לו לעשות כן?

מורינו הרב יצחק זילברשטיין שליט"א השיב שהרי בין כך אין המתפללים יוצאים בקריאה זו, כיון שבגלל הדיבורים הם אינם שומעים את הבעל קורא, אם כן מה עניין להותיר את הקריאה לאנשים כאלו? אותו רב ביטל קריאה מבוטלת - שהתבטלה כבר על ידי הדיבורים... ואדרבה, הרי בכך שמנעם הרב מלהמשיך לשמוע את קריאת התורה, הוא עשה להם טובה גדולה, שכן עונש גדול מחכה למי שמדבר בקריאת התורה, כמו שכתוב: "ועוזבי ה' יכלו..." וסיים מורינו הרב, כי כאשר הציע את השאלה לפני מרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, הוא הצדיק את מעשיו של המרא דאתרא, באומרו שהיא פרשת שבירת הלוחות על ידי משה רבינו המוזכרת בפרשת כי תשא: "ויהי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחלת, ויחר אף משה וישלך מידי את הלוחות", וניתן ללמוד מכאן אף לגבי שאלתנו, ש"ביטולה זו קיומה". וכן זוהי כבודה של התורה להחזירה לארון הקודש, כדי להציל את הציבור מזלזול בה. והכשרים שבקהל ילכו לבית הכנסת אחר לשמוע קריאת התורה. והנכון הוא, שבשבת הבאה יורה הרב לקרוא גם את הקריאה הקודמת שביטולה, באופן שיקראו תחילה את הפרשה של השבוע שעבר (מתחילתה), ולאחר מכן את פרשת השבוע.

ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת (לב. לב.)

שואל החדוות אליהו זצ"ל: 'וכי שייך שטוביה חטא וזיגוד (יהודי אחר) מנגד (ייענש שלא בחטאו)? מתרץ הרב: ידוע שמיתת צדיקים מכפרת על הדור, כמו שהבאנו בעבר בשם בעל ה'דברי שאול' זצ"ל על הפסוק 'והייתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל אחת בשנה' וכי היינו חושבים שיום כיפור יהיה מספר פעמים בשנה? אלא כיוון שמיתת צדיקים מכפרת על הדור כמו יום הכיפורים, לכן הזהיר הקב"ה את ישראל 'והייתה זאת לכם... לכפר על בני ישראל אחת בשנה' שלא יגרמו לו להוסיף עוד ימי כפור נוספים במיתת הצדיקים רח"ל. ולכן ביקש משה 'מחני נא' שבמיתתו תהיה כפרה על כלל ישראל.

"וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם". (ל"ב ל"ד)

השליט שהעניש את עם ישראל על מעשה העגל (ס"ה)

אל חאכים היה החליף השישי של השושלת הפטמית. הוא שלט על אימפריה עצומה, ממרוקו עד סוריה (ד' תשנ"ו ד' תשפ"א 999-1201). אל חאכים נודע ברדיפותיו את הנוצרים והיהודים. הרס את בתי הכנסת בירושלים ובנה בהם מסגדים. על היהודים ציווה לענוד על צווארם צלם דמוי עגל, זכר לחטא מעשה העגל לאחר יציאת מצרים. לאחר זמן ציווה עליהם גם לענוד פעמון, כדי שמוסלמי ישמע, 'הנה מתקרב יהודי', לבל יטמא אותו חלילה ... לקראת סוף ימי שלטונו, נשלט על ידי פחד רדיפה. תקופה זו התאפיינה בפרסום חוקים יוצאי דופן. כמו איסור על משחק השחמט... ציווי לעבוד בלילה ולישון ביום... אסר על נשים לצאת לרחוב, ומתוך כך אסר על הסנדלרים להכין נעלי נשים... נתן הוראה להרוג את כלבי העיר...

וביום פקדתי ופקדתי עליהם חטאתם (לב לד) (עיטורי תורה)

לכאורה יש לשאול, וכי יעלה על הדעת שהשם יתברך שהוא בעל הרחמים והסליחות, יכתוב בתורה דבר קשה כזה, שיזכור לעולמים את חטא העגל, אפילו אחרי שיעשו ישראל תשובה?

אלא – אומר רבי לוי יצחק מבארדיטשוב – אפשר לפרש את הפסוק הזה לזכותם ולטובתם של ישראל. "וביום פקדי" – על איזה חטא שלא יהיה – "ופקדתי עליהם חטאתם" – אזכר בחטא העגל, חטא גדול וחמור, אשר בכל זאת סלחתי להם עליו, ומעתה בוודאי שעל חטאים אחרים צריך למחול להם...

הצורף ששכח להצית את האש (הרב יעקב גלויברמן)

מדוע הראה הקדוש ברוך למשה 'מטבע של אש', מה ניתן ללמוד מכך על נתינת צדקה, ואיך זה קשור לצורף ששכח פרט חשוב?

בפרשת 'כי-תשא' מצווה הקב"ה את בני ישראל לתת "מחצית השקל" ככופר נפש.

חז"ל אומרים כי משה רבנו לא הבין, כיצד זה שתרומה זעומה של מחצית השקל קרויה גם היא תרומה?

אלא שהקב"ה הראה לו מטבע של אש ובכך נפתרה לו שאלתו.

למה הדבר דומה? לאדם שהלך לצורף ללמוד את מקצוע הצורפות. אולם, רק דבר אחד לא לימדו הצורף, מתוך ידיעה שזה דבר המובן מאליו – שצריך להצית תחילה את האש.

הלך התלמיד ועשה כפי שלמד, אך אש לא הצית, וכמובן שלא הצליח לעשות מאומה.

לפיכך הראה הקב"ה למשה 'מטבע של אש', ללמדך: נתינת מטבע כשלעצמה, עדיין אין בה משום 'כופר נפש', רק כשזו 'מטבע של אש', כזו שניתנת בחום ובהתלהבות הבאים מעצם הנפש – או-אז היא מכפרת.

זאת תשובתו של הקב"ה למשה: החשיבות איננה טמונה בגובה הסכום, שכן אם אדם נותן תרומה סתם-כך, מכיוון שהיא לא ניתנה בחום ובחפץ לב, אלא כבדרך אגב, היא אינה יכולה לחדור לנפש.

אך כאשר נותנים את 'מחצית השקל' בחום ובהתלהבות הנובעים מעצם הנשמה, אז יכולה אפילו תרומה של מחצית השקל להיות כפרה לנפש ולרומם את הנותן.

ספור לשבת פרשת כי תשא "ושמרו בני ישראל את השבת" (אמונה שלמה)

אחת הישיבות הקדושות בירושלים החליטה כי לקראת השבת הקרובה יצאו כל הבחורים לשבת בביתם. עבור אחד הבחורים לא הייתה התכנית הזאת רצויה, כיון שבדיוק באותה שבת אמורים הוריו לשבת מחוץ לעיר. חשב בלבו תכנית חלופית, ובתאום עם הוריו בקש לצאת לקראת שבת לעבר הגליל, לאווירתה של צפת העתיקה. קבל את רשות הוריו ומחנכיו ושח את הדבר באזני ידידו. זה האחרון הסכים לצאת עמו יחדו.

ביום ששי יצאו בשעה מקדמת וסבירה, ועלו לאוטובוס הנוסע מירושלים לצפת במטרה להקדים ככל האפשר את שעת בואם. בדרך נקלע האוטובוס לפקק תנועה ענק וסבוק שלא נע ולא זע. דרך מכשירי הקשר נודע כי הכבישים לכל ארכם פקוקים וחסומים כליל מכל הכוונים עקב הלוויה בה השתתפו רבבות ערבים מאזור הצפון.

השעון, שעונו של ערב שבת קדש, אינו מאט מהלכים. היום הולך ומתקדם לעבר חצות יום השישי, והאוטובוס עודנו זוחל כצב בתוך פקעת מכוניות רגזניות ומעלה קיטור. המחשבות מתחילות להתרוצץ כבמחול: מדוע בכלל יצאנו? היכן נהיה השבת?

עוד חצי שעה ועוד חצי, וכל חצי מרכב משלשים דקות טעונות של ששים שניות של חרדה: מה יהיה, הרי שבת מתקרבת! רק לאחר זמן רב נראה באופק שחרור כלשהו והאוטובוס החל לנוע. הם עברו עוד כברת דרך, עד שמצאו את עצמם מתקרבים לעבר טבריה. השעה סמוכה הייתה לשקיעת החמה, והחלטה הייתה ברורה: לרדת מיד בטבריה, אף כי היעד והאכסניה המתכננים הנם בצפת.

היה זה ממש בעשרים הדקות הקרובות לשבת, ובאמתחתם חפצי מקצה לרב וגם ממון. החליטו כי בשלב ראשון יחפשו משפחה חרדית להניח אצלם את מטלטליהם, לשמירה עד לאחר השבת, ולאחר מכן יגיעו לבית הכנסת למצוא להם מארח.

החלו עולים במעלי ההר, והנה נרות שבת מנצנצים מאחד החלונות. הקישו על הדלת, ובעל הבית קבל את פניהם במלבושי שבת קדש. אדם חביב, בעל בעמיו, אשר למשמע סיפורם אורו פניו והוא מהר לקבלם בזרועות פתוחות ובהתלהבות בלתי רגילה. הוא ואשתו האיכו בהם להיכנס וקראו לעברם בחביבות כל הבית כלו לפניהם, וכי יוכלו להכין עצמם לקראת שבת: "...מזמנים אתם בתשועות חן לשהות כאן כל השבת כלה, הבית כמעט ריק, בנינו ובנותינו מתארחים השבת אצל קרובים, היום בצהרים חזרנו במפתיע מחוץ לארץ..."

את קטעי המשפטים האלה הספיקו לשמע מיד עם בואם. רק בדרכם מבית הכנסת לסעודת ליל שבת קדש הופתעו למשמע המקרה המעניין מפי בעל הבית: "אני וזוגתי יצאנו לאוקראינה לימים אחדים מטרה חשובה להתפלל על ציון קדשו של ה'בעל שם טוב' הקדוש במז'בוז'. אמורים היינו לשוב לפני שבוע, אלא שמסבה מסיימת התאריך המסע שלא כמתכנן, ומצאנו את עצמנו סמוך לשבת ואין בידנו מאומה לחג את השבת העומדת בפתח.

לפתע הגיע אלינו אדם מעסקני המקום שנכח במבוכתנו. על אחד קיים בנו מצות הכנסת אורחים מפלאה. נוכחנו לראות את גודל החסד במצווה זו, והחלטנו כי בעזרת השם אף אנו נקבל אורחים בסבר פנים יפות ככל אשר יזמן לנו ה' יתברך.

"ממש היום שבנו מאוקראינה, אחר חצות היום הגענו לטבריה. עוד מרחוק סדרנו שכל בני המשפחה ישבתו בבתי הדודים, כי לא ידענו את שעת בואנו המדויקת. כך נותר הבית פנוי. הגענו מבעוד מועד והספקנו להכין את השבת כדת וברוח, והנה ממש בכניסת השבת הגעתם אתם, אורחינו הראשונים, לנצל את הבית הריק ולזכותנו במצווה. אלו היו בני ובנותיי בבית, הרי שאז היה עלי להסדיר עבורכם בית אחר, וספק אם הייתי זוכה לקיים את המצווה בתוך ביתי באופן כה מהודר."

"רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום". הכל נראה כמו הוכן מראש ובמדויק לקראת בואם של שני בחורים מירושלים שבדיעבד נקלעו לטבריה..."

אחד מבין שני הבחורים, שבמהלך אותה שבת נשאו הליכותיו והנהגותיו חן וחסד בעיני מארחו, לא שיער כי בתם הבכורה של מארחיו טובי הלב – זו המתארחת עצה אצל דודים בעיר אחרת – כבר הגיעה לפרקה. משום כך לא עלה בדעתו כי לאחר צאתו מכאן יטרח בעל הבית לברר ולקשור קצוות, ולא יארכו הימים עד שיהפוך ויהיה חתן באותו בית של חסד.

רק לימים, אחר ששוב פקד את הבית, והפעם עם הוריו וכל משפחתו, יכול היה להודות לה' המכין מצעדי גבר, על שהסיט את דרכו מצפת לטבריה והוליכו אל המקום המדויק שאליו צריך היה ללכת כדי להקים את ביתו.

ציות לדעת תורה

פרשת העגל, היא אחת המעשיות שנעשו בהיסטוריה של עם ישראל ואשר פוקד את העם הקדוש לכל אורך הימים אז מיני ועד עתה מעט מעט, וכמ"ש ביום פקדי וכו

ומה היה עניין העגל? אלא נאמר " וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם" וכו'... " קום עשה לנו א-להים אשר ילכו לפנינו". ידעו העם כי לידע רצון הא-ל יתברך אי אפשר אלא ע"י ציווי ה' של שעל ידי מצוותיו וחוקיו - עושים רצונו. וכן על ידי החכמים אשר יודעים רצונו יתברך ומלמדים דעת את העם וזה היה משה רבנו, וכאשר בושש לרדת מן ההר, עמדו תמהים "מי ילך לפנינו", ורצו לעשות" חכם ומלמד יפלע דעתם. הם ובזה היה הקלקול.

למשל אדם יאמר אני אתפלל חמשה תפילות במקום שלושה תפילות, אבל אתפלל אותם ביחיד ולא בציבור. לכאורה הוא מעלה בקודש. אבל בוודאי כל עם "ההוספות" שלו, זה אין רצון הא-ל. ומי אמר? חכמנו אמרו וקבעו מספר התפילות. והיכן, וכיצד או, אדם יאמר למה יהיו תפילין מעור בהמה פשוטה. אקח התפילין ואעשה אותם מכיסוי של זהב. לכאורה יפה ומעלה בקודש. אכן זה אין אלא דרך החיצונים הרשעים (שכ"מ במגילה, כד:) ומדוע כי, משה רבנו קיבל איך וכיצד, וכך מסר לנו. 'משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו' עד כנסת הגדולה כל אחד. הממציא " חידושים" מעצמו בלי לקבל " דעת תורה" זה הרי מעשה העגל. אלא המעלה היא לקבל דעת תורה מה החכם אומר מה החכם מדגיש. מה נאמר להלכה ומה לא אשריהם ישראל שיש להם הדבר היקר: "אמונת חכמים".

לא להסתובב אחורנית (גד שכטמן)

צעיר ערבי נכנס לחברת אגד בבקשה להתקבל כנהג בחברה. מוצאו הרתיע מעט את המנהלים שפחדו מרמת המשכל שלו, בנוסף למעשי הטרור שאחיו מבצעים מידי יום. אי לכך ערכו לו מבדק קצר: "תאר לך שאתה נוסע בכביש שמימין ומשמאל פעורה תהום עמוקה, האוטובוס מלא בנוסעים, ולפתע נעצר לפניך אופנוע לרוחב הכביש וחוסם את המעבר, אין אפשרות לעקוף או לבלום. האם תסטה לתהום או שתדרוס אותו " בוודאי שאדרוס אותו בלא היסוס", השיב הערבי, "חיי הנוסעים הרבים עדיפים על פני אדם יחיד".

מרוצים מהתשובה נתנו לו מנהלי אגד לעבוד כנהג. לאחר מספר ימים הגיעה אליהם הודעה שנהג האוטובוס עבר סיטואציה דומה לזו שהציבו בפניו, אך למרבה הצער האוטובוס סטה לתהום ורבים מנוסעיו נהרגו. בין הפצועים שנותרו חיים – היה הנהג.

"אתה זוכר מה אמרת לנו כשהתקבלת לחברה?", ניסו לברר מנהלי אגד עם הנהג.

"בטח. אמרתי לכם שאני מוכן לדרוס אחד ובלבד שרבים לא ייפגעו." אז למה לא דרסת אותו? תמהו. והנהג השיב: "ניסיתי, אבל הוא ברח לתהום ורדפתי אחריו..."

משה רבנו יורד מהר סיני היישר למחולות חטא העגל, א-לוקים כועס ומבקש להשמיד חלילה וחס את עם ישראל, משה רבנו פונה אליו ומפציר בו שלא יעשה זאת, ויש לו טענה משכנעת למה כביכול כדאי לא-לוקים להמשיך לבחור בעם ישראל - כבנו יחידו: "ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא, וסלחת לעווננו ולחטאתנו ונחלתנו."

מי שיתעמק מעט במילים, שינסה לקרוא את התרגום החופשי של המשפט: אנא א-לוקים, סלח להם כי הם עם של עקשנים(!) ותסלח לעווננו... הראיתם סגור שמגיע לבית הדין ובמקום להמליץ טוב על הנאשם הוא גם מסביר איזה עוד דברים רעים הוא עשה?! אם זה היה נגמר ככה זה עוד היה נסבל, אבל א-לוקים אומר למשה: "סלחתי כדברך!" אתה צודק. לפי טענת משה רבנו ותשובת ה' אליו כנראה שלא רק טורקית אנחנו לא מבינים, אלא גם עברית פשוטה...

הסביר זאת אחד מגדולי הצדיקים שליט"א: משה רבנו טען טענה חזקה מאוד - אתה צודק שהם חטאו בחטא חמור ובעיתוי חמור שבעתיים. עבודה זרה מיד לאחר קבלת התורה הרי זה ככלה שסרחה מיד אחרי החופה. אך אל תתעלם ממעלתם הנוספת - פונה משה אל הא-לוקים - כמה שתעניש אותם, כמה שתייסר אותם על חטאיהם, הם לעולם לא יפנו את העורף אליך. "עם קשה עורף הוא". הם לעולם לא יסוו לתהום גם אם תנסה 'לדרוס' אותם בייסורים.

ובכן, פונה משה לא-לוקים, הבה ונבדוק אצל איזה עוד עם קיימת תכונה נעלה זו שככל שיסבול הוא לא יארוז חפצים ויברח, אלא ינסה להשתפר ויקבל את ייסוריו באהבה.

כיוצא בדבר מצינו אצל הנביא הושע שכשבא ה' יתברך אליו, ביקשו ללכת ולהוכיח את עם ישראל על מעשיהם הרעים. במקום שיעשה הושע כדבר ה' אמר לו: "החליפם באומה אחרת". מה באמת הפירוש בדברי הנביא, וכי באמת התכוון לכך שא-לוקים יחליף את בנו בכורו ישראל בסינים, הולנדים, או אפילו באמריקאים??? פנה הושע לא-לוקים וטען: יש לך טענות על עם ישראל שלא מקיימים את רצונך כיאות. הבה וננסה לשנות את המצב, תחליף אותם באיזו אומה שתרצה מתוך שבעים אומות העולם, ונראה אם תמצא עוד עם אחד על פני האדמה שיעבוד אותך באותה רמה כשלהם. גם אם אינם מקיימים את רצונך כרצונך - אין לך, כביכול, אלטרנטיבה חלופית!!!

בראותנו כיצד המליצו רועי ישראל זכות על צאן עדתם, ננסה ללמוד מדרכיהם הישירות וליישם זאת ככל הניתן בחיינו האישיים. אין ספור פעמים נתקלים אנו בהתנהגות מתמיהה או לא נאותה מספיק של הזולת. אם ננסה לחשוב לרגע מדוע הוא פעל כך, תגובתנו מן הסתם תיראה אחרת.

לא לא, אל תגידו מראש זה אבוד! הרבי רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע (שהשבוע יחול יום פטירתו – כ"א אדר) סידר לנו בתפילתו נוסח שנבקש בכל יום מריבון העולם לראות את הדברים הטובים בסובב אותנו: "אדרבה, תן בליבנו שנראה כל אחד מעלת חברינו ולא חסרונם." לאחר מה שלמדנו על דבריהם של משה רבנו והושע הנביא, ייתכן לומר שלפעמים גם חסרונו של חברנו (שבעינינו הוא חסרון), הוא בעצם מעלתו. כי גם קשיות עורף מתבררת לפעמים כגורם הכי חזק למחילת א-לוקים לעמו.

'הודיעני נא את דרכיך ואדעך' (לג, יג) (חפץ חיים)

הקב"ה מנהיג את עולמו בחכמה רבה, ואין אנו יכולים להבין את דרכיו. ויש להבין על דרך משל, באורח שנכנס בשבת להתפלל בבית כנסת. בשעת קריאת התורה הוא התבונן בגבאי שחילק את העליות לתורה ולהפתעתו הוא גילה שהעליות מתחלקות ללא סדר הגיוני. הכהן נקרא לעלות מירכתי בית הכנסת, הלוי ישב במרכז בית הכנסת וכן הלאה. כמו כן, שם האורח לב שאנשים מכובדים ונשואי פנים, היושבים במזרח בית הכנסת, חלקם לא קיבלו עליה ובמקומם העדיפו להעלות אנשים הנראים, לפחות במבט עין, פחותים מהם. בסיומה של התפילה הוא ניגש לגבאי, התנצל והעלה בפניו את תמיהותיו על אופן חלוקת העליות. הגבאי הצטחק וענה לו. כל תמיהותיך נובעות מכך שהנך אורח ומתפלל בבית הכנסת שלנו באופן חד פעמי. אילו היית מתפלל קבוע היית נוכח לדעת שיש סדר ויש הגיון במתן העליות, פלוני לא קיבל עליה כי לפני שבוע הוא עלה לתורה בגלל שמחה שאירעה במשפחתו. אלמוני לא קיבל עליה כי לפני שבועיים, היה לו יום זיכרון והוא קיבל אז עליה, וכן הלאה. קיים סדר מדויק, אולם הוא מתגלה רק למי שמכיר את המתרחש לאורך זמן, ומכיר גם את הסיבות השונות הקובעות סדר זה.

וזהו בדיוק גם באדם החי בעולם ומעורר שאלות שונות בהתאם למראה עיניו, מדוע פלוני עני, ומדוע רעהו עשיר, מדוע משפחה אחת יושבת בשלוח ומשפחה אחרת פוקדים אותה ייסורים. התשובה היא שאותו אדם הינו אורח בלבד בעולם הזה. ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה' (תהילים צ"ג). לעומת שנות קיום העולם, וכל שכן לעומת הנצח, זוהי הצצה חטופה בלבד. החשבונות של הנהגת העולם הינם מסובכים ומורכבים מאוד. העני של היום היה עשיר בגלגול הקודם לפני כמה מאות שנים ולא עמד בניסיון, וכן הלאה. אין לנו את כל הנתונים כדי להבין ולפענח את סוד הנהגה של הקב"ה. בנוסף לכך עולמנו הוא עולם התפקיד והניסיון ואינו מקום קבלת השכר. לאדם אחד מועיד הקב"ה ניסיון של עוני או ייסורים, לשני מועיד הקב"ה ניסיון של עושר או שלוה, הכל בחישוב מדויק, הכל לפי שורש נשמתם של האנשים והכל בהתאם למידת החסד של

הבורא . עלינו לחוש כאכסנאי העובר ממקום למקום שאינו מכיר את מנהגי המקום. עלינו להחדיר ללבנו את מידת הענווה, ואז נשכיל ונבין שהקב"ה תמים פעלו וכל הנהגתו היא אך ורק בצדק ובמישרים .

"ונפלינו אני ועמך מכל העם" (לג, טז) (אדמ"רי בעלזא)

כשחנכו את בית הכנסת בבעלזא אמרה הרבנית הצדקנית מרת מלכה ע"ה לבעלה מרן ה'שר שלום' זי"ע. היות שהמנהג הוא שהגוי מביא ביום הכיפורים נרות לבית הכנסת לפני תפילת נעילה, וזה אינו כל כך על פי הלכה, אולי טוב יותר שיתקן להדליק נרות גדולים קודם יום הכיפורים שיבערו עד אחרי 'נעילה' ולא יזדקק לגוי. השיב לה מרן, לא ולא, 'אנחנו רוצים שבזמן הזה יכנס גוי לבית הכנסת כדי שהקב"ה יראה את ההבדל בינינו'.

"וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת פְּנֵי כִי לֹא יֵרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי (לג, כ) (פניני רבי צבי פסח)

באחד מפנקסיו, מביא הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל, רבה של ירושלים, ביאור נפלא שאותו שמע בשבת קודש פרשת בחוקותי י"ז אייר תש"י, מהגאון רבי שלמה יוסף זוין זצ"ל, בשם רב אחד: לכאורה יש לתמוה על הנאמר "כי לא יראני האדם וחי": הלא ממה-נפשך, אם משה ראוי לראות את כבוד השם יתברך, הרי ביד הקב"ה לעשות שיראה ובכל זאת יחיה, ואם אינו ראוי, היה לו לומר שהסיבה שלא יוכל לראות היא מפני שאינו ראוי? וביאר אותו רב, על פי מה שדרשו חז"ל בספרי (דברים, שנז): "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה – אבל באומות העולם קם, ואיזה זה? זה בלעם בן בעור", והתבאר שטעם הדבר הוא כדי שלא יהיה פתחון פה לאומות העולם לטעון: לנו לא נתת נביאים כמו לישראל. ומשום כך היה מן ההכרח שתהיה גם אצלם מדרגה גבוהה בנבואה, כדי שלא יוכלו לטעון שאמנם ניתן להם נביא – אך לא במדרגת נביאם של ישראל.

והנה, ידוע מה שדרשו חז"ל בגמרא בבבא מציעא (דף קיד) על הפסוק "אדם כי ימות באהל – אתם קרויים אדם ואין העובדי כוכבים קרויים אדם", והקשו התוספות (בבבא קמא לח. בתוד"ה אלא האדם) מן הנדרש שם בגמרא על הפסוק "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם – כהנים לוויים וישראלים לא נאמר, אלא 'אדם' – הא למדת שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול"? ותירץ רבינו תם, שיש חילוק בין 'אדם', המתייחס לישראל בלבד, לבין 'האדם', שכוונתו אף לעובדי כוכבים. מעתה כמה נפלאים ומתוקים הדברים: הקב"ה משיב למשה "כי לא יראני האדם וחי", "כלומר: אפשר אמנם שאתה עצמך כדאי והגון לכך, אולם 'האדם' – נביאם של הגויים שנתתי להם כנגדך – לא ראוי לראות ולהיות בחיים, ומשום כך, כדי שלא תהיה טענה לגויים – לא תוכל אף אתה לראות את פני!

"הנה מקום אתי ונצבת על הצור והיה בעבור כבודי ושמתיך בנקרת הצור" (ל"ג - כ"א- כ"ב)

המהר"ם שפירא רבה של לובלין, היה אומר, הקב"ה הורה למנהיגם של ישראל "הנה מקום אתי", כל מקום שבו העניין מדובר בכבודי, כבוד שמים, אזי "ונצבת על הצור", התייצב על הגובה הראוי ותהיה איתן כצור למען כבוד שמים. לעומת זאת, "והיה בעבור כבודי", כשיעבור הרגע של כבוד שמים, ויהיה כאן ענין של נגיעה צדדית, אישית, אז "ושמתיך בנקרת הצור", תצניע עצמך בנקרה ותהיה עניו ושפל בך

"והסירותי את כפי וראית את אחורי ופני לא יראו" (לג, כג) ("עמק הפרשה" עמ' קכט)

רמז מתוק מדבש מביא בעל בית הלוי ממה שמצינו אצל משה רבנו כאשר ביקש מה' יתברך: "הראני נא את דרכיך" (שמות לג, יח). ופירשו רז"ל (ברכות ז, ב) שרצה להבין: "מדוע יש צדיק ורע לו ורשע וטוב לו?" וכיצד השיב לו הבורא (שמות לג, יט-כג): "ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וכו' וחנותי את אשר אחון וריחמתי את אשר ארחם, ויאמר לא תוכל לראות את פני כי לא יראני האדם וחי. " את הנהגת ה' אפשר להבין רק כעבור זמן – "וראית את אחורי", אף שבשעת מעשה לא מבינים – "ופני לא יראו", ודרשו רז"ל (ברכות ג, א) "וראית את אחורי", הראהו קשר של תפילין, מה רצה ללמדו בזה? מבאר הבית הלוי כך, התפילין, המסתכל מצד הפנים נראה, כי יוצאות ממנו שתי רצועות – האחת לצד ימין – שהוא סמל החסד, והשנייה – לצד שמאל – סמל למידת הדין, אך מאחורנית – במקום העורף שם מונח קשר התפילין, הרי שהוא קושר את שתיהן, ואז רואים שהדין קשור בחסד, הכל אחד.

"וראית את אחורי ופני לא יראו" (לג, כג) (תורת משה)

רוב המאורעות בעולם בשעת מעשה לא מובן משמעותם אלא נראה כדברים רעים וקשים בלא מטרה ודבר פלא, אבל אחרי עבור זמן מה יש מן הדברים שרואים שזה היה דבר טוב או שמטרתו ניכרת ורואים את יד ההשגחה בזה, וזה מה שאמר הכתוב "וראית את אחורי" ע"י שתביט בתחילה על מה שיהא ניכר בסוף תשיג להבין יד ההשגחה העליונה בזה אבל "ופני לא יראו" דהיינו בתחילה אי אפשר להבין.

"אשר שברת" (לד א) (מעין השבוע)

ביום השנה הראשון לפטירת 'הסבא' מנובהרדוק זצ"ל, איש מסירות נפש ומיסד רשת הישיבות הנוודעת שפעלה בתנאי מחתרת וסכנה בסערות מלחמת העולם הראשונה ופרעות הכנופיות, ערכו תלמידי הנאמנים וממשיכי מורשתו, ראשי ישיבת נובהרדוק, כנס התעוררות וחישול לקראת המבחנים הקשים העומדים לפניהם. לא היה זה דבר של מה

בכך, להקים רשת של עשרות ישיבות ברוסיה הגועשת ולהילחם בזרמי המהפכנות הרדיקלית שהכריזה מלחמת חורמה בדת.

תלמידו הגדול, הגאון רבי שמואל וינטרויב זצ"ל, ראש ישיבת ברדיטשוב, התבקש לאפיין את גדולתו של 'הסבא', הרב הנערץ. קם ואמר: "אלו התבקשנו לאפיין את גדולתו של משה רבנו, לציין את דרגתו, הן חסרי מלים היינו, יראים לומר דבר. אבל התורה הקדושה עשתה זאת, ומצאה את שיא גדולתו ותפארתו: "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל", ופרש רש"י: "שנשאו לבו לשבר את הלוחות לעיניהם, שנאמר ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקדוש ברוך הוא לדעתו, שנאמר: "אשר שברת", יישר כחך ששברת. זה הוא השבח הגדול ביותר, שבחו של עבד נאמן, שאינו עושה גדולות ונצורות בלבד, ואינו חס על פעלו ועמלו, ואין לו לנגד עיניו אלא רצון קונו!"

וספר, שהסבא מנובהרדוק שלח שנים מתלמידיו לעיר מרחקת בתוככי רוסיה, להקים ישיבה. פעלו השנים במסירות נפש, קבצו תלמידים, שכנום במבנה, השיגו מזון והרביצו תורה. הקימו ישיבה לתפארת. משהתבססה הישיבה ושגשגה, החליטו פרנסי הקהילה הרחוקים מתורה ומצוות להתערב בתכני הלמודים, ואם לאו יגרשום מן המבנה שבבעלות הקהילה. שני התלמידים התלבטו. נודע הדבר לסבא. נטל הסבא שלשה מתלמידיו – ורבי שמואל ביניהם – ונסע לשם דרך שלשת ימים, נסע לשכנע את הפרנסים שיחזרו בהם. ומשלא עלה בידו לשכנע את הורי התלמידים לשלחם לשאר ישיבותיו, לא אז משם עד שסגר את הישיבה!

זו הגדלות האמתית, גדלות "שבירת הלוחות", שמכוחה מקבלים "לוחות שניים" ואין מפסידים כלל!

כשבקשה מלכות הרשעה להחדיר שעת לימודי חל לישיבת וולוז'ין המהללה, שקלו כמה מגדולי הדור להיענות לתביעה, כי הייתה זו הישיבה המרכזית והוותיקה במדינה. אבל ראש הישיבה הנצי"ב מוולוז'ין זצ"ל, הכריע בעד "שבירת הלוחות" וסגירת הישיבה – וראה זה פלא: בוגריה פתחו ישיבות במקומותיהם, עשרות ישיבות קמו במקומה, והתורה פרוחה ולמודה התעצם וגבר!

וכששאל הסבא מקלם זצ"ל בעצת רבו, הגאון רבי ישראל מסלנט זצ"ל, האם לפתח את ישיבתו, ענהו: "אם תוכל לסגר – יכול אתה לפתח!"...

כלפי מה אמורים הדברים? אם נתבונן נראה, שרבים ממעשינו הם מעשים שבדיעבד, שבשגרה, שברצף. גם אם אין אנו מרצים, גם אם איננו שלמים עמם, גם אם לא היינו נוהגים כן מלכתחילה, אבל שבויים אנו בהם, נסחפים בזרמם מבלי עז לעצר, לשנות כוון, "לשבר לוחות".

נתקלים ביהודים שאינם שומרים תורה ומצוות שיודעים שהאמת ביהדות, שיש לקים מצוות, לשמר שבת, כשרות, טהרה. אבל אין בהם עז לקום ולעשות מעשה, לקבל על מלכות שמים, ללכת לסמינר.

נתקלים בהורים ששלחו את היקר להם מכל, את צאצאיהם האהובים, לבית ספר לרכש דעה והשכלה – והמומים מהאלימות הגואה, מהמילים שהילד מביא עמו, מהביטויים והמשגים, מהמתירנות וההתבהמות. אם כן, מה לכם מחשים. שנו כוון מבעוד מועד! "שברו לוחות" והעבירו את ילדיכם לבית ספר המחנך לאמונה ולמורשת, למדות טובות וערכי נצח, להכרת התורה, הכרת סדור התפלה, לכבוד הורים והליכות נאות, הצילו את ילדכם ויודה לכם לעד!

יאבחן כל אחד היכן שרוי הוא בשגרה כבול במסלול אכזב, ויאזר עז לתמורה בטרם פורענות – זהו שיאה של גדלות, שעבורה מקבלים ברכת "ישר כח" מן השמים!

"פקד עוון אבות על בנים" (ל"ד - ז')

בספר "וידבר משה" שואל, מה באמת הסיבה, ומדוע הבן יסבול את חטאי האב או להיפך? ומתרץ, הכוונה שהקב"ה מעניש את ההורים על החינוך הגרוע שנתנו לבניהם, שע"י זה הם עוברים עבירות, ולכן הם גם אחראים בעבירות של הבנים, וכמו שפירש ההפלאה "אבותינו חטאו - ואינם", אבותינו חטאו אף בשעה שאינם, שאינם כבר בעולם, מדוע? "ואנחנו עוונותיהם סבלנו", אנו חוטאים בגלל החינוך הרע שקיבלנו.

לקחי חטא העגל (הרב יוסף זילברפרב)

יותר משלשת אלפים ושלוש מאות שנה חלפו מאז חטא העגל, אותו יום מר ונמהר שבו גילתה הכלה – כנסת ישראל עד כמה עלובה הייתה במעמד חופתה, כששה שבועות לאחר האירוע של מתן תורה. זמן רב מאד חלף, אך רישומו של חטא העגל טרם חלף.

היה זה החטא הציבורי הגדול ביותר שחטא מעודו עם ישראל. קשה להבין כיצד הגיע דור דעה שראה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, לכדי עבודה זרה של פולחן לעגל הזהב. ואולם, אם נכתבה פרשה זו בתורה, הרי עלינו ללמוד ממנה ולהפיק לקחים, שישמשו לנו כתמרור וכמורה דרך בעבודת הקב"ה. מפרשי התורה הקדמונים ובעלי המוסר האחרונים האירו והעירו איש לפי דרכו על נקודות לקח שונות שביכולתנו ללמוד מפרשת העגל ומתוצאותיה.

הלקח הבולט, ואולי הראשון הוא לקח הידיעה כי אף אחד, ויהיה זה ענק שבענקים, אינו חסין מפני נפילה לבור תחתיות רוחני. שהרי היה זה דור שהשתתף במעמד הר סיני והגיע לדרגות נבואה נאדרות, דור שהכיר כי ה' הוא הא-לקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, ועם כל זה, זמן קצר ביותר חלף והעם דרש א-להים חדשים אשר ילכו

לפניו ויורו את דרכו.

האפשר לתת הסבר מניח את הדעת לתהליך זה של התדרדרות? – אכן, מבאר הגאון רבי ירוחם ממיר זצ"ל "זהו כחו של היצר", "ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם והם לא ידעו דרכי". כמו מטפס הרים, המגיע לצוקים גבוהים, נתון הוא בכל רגע להחלקה הרת אסון העשויה לרסק את אבריו ולא להשאיר כל זכר לעברו הרוחני המפואר, כך שום אירוע ושום מצב אינם מבטיחים את האדם מפני התדרדרות של רגע.

לקח חשוב נוסף לומדים אנו מחטא העגל, עד כמה חשובה המתינות ואי הפזיזות בשעה שאדם בא לחטוא. הקב"ה אומר למשה: "סרו מהר מן הדרך אשר ציויתים, עשו להם עגל מסכה". אומנותו של היצר מחושבת ועובדת בשיטה של דירוג איטי: "היום אומר לו עשה כך, ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו לך עבוד עבודה זרה" (שבת ק"ה ע"ב). ואילו כאן הפכו בבת אחת מרואי פני שכינה לחובקי אשפתות. כיצד צלחה דרכו של השטן מבלי לנקוט בתחבולתו להשחתה שבהדרגה? – ומסביר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: מובא שבשעה שעלה משה למרום אמר להם לישראל: לסוף ארבעים יום בתחילת שש אני בא. לסוף ארבעים יום בא שטן וערבב את העולם. אמר להן: משה רבכם היכן הוא? אמרו לו: עלה למרום. אמר להן: בא שש, ולא השגיחו עליו, מת ולא השגיחו עליו, הראה להם דמות מיתתו. בשעה זו בו ניצב העם במדבר ללא מנהיג ומורה דרך להמשך הדרך, מצא השטן מקום לשלוט. במצב כזה אפילו אדם גדול עשוי למעוד מהר מאד ללא התהליך האיטי שבו נוקט השטן בדרך כלל. פזיזות ואבדן עשתונות הן ערובה לחטא ונפילה. על האדם לשמור את צעדיו ובמיוחד במצבי לחץ, ולשמור על קור רוח ומתינות המשמשים כתריס בפני התדרדרות.

הנהגה נוספת שלמדנו, שכאשר ראה משה את בני ישראל המשתתפים במחולות והפולחנים לעגל, נטל את לוחות הברית ושבר אותם תחת ההר. האם לא מוטב היה שיניח את הלוחות בארון ויכנס את העם להשמיע בפניו נאום חוצב להבות על התדרדרותו הדתית? מסתבר שמשה נהג כך לאחר שנוכח לדעת שהעם הגיע לשפל והשבר הוא כה גדול עד שאין בכוחן של מילים לבטא את הזעזוע ממה שאירע. חובת הזעזוע הייתה הכרחית, כי אחרת המאורע הנורא עלול לחזור על עצמו. את הזעזוע הזה השיג משה ע"י שבירתן של הלוחות. ואכן, לפחות עד לאחר מותו של משה רבנו לא נכשל העם שוב בעבודה זרה. היו מתאוננים והיו חולקים, אך עבודה זרה לא נמצאה שוב בבני ישראל.

כשבאים לסכם פרשה עגומה זו וללמוד ממנה לקח כלפי תקופתנו, הרינו מסכמים בדברי רבי יהושע בן לוי האומר: לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו: צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה. חכמי הדור ומנהיגיו צריכים ללמוד לקח מהעבר ששיטת

הבדלנות כלפי העם הביאה את העם למצב פרוע ועליהם לצאת מארבע אמותיהם, לרדת אל הציבור ולחנך אותו.

הננס שהציץ במנעול (גד שכטמן)

תמיד היה העיוור שומע את שאגות השמחה מהמגרש ומחריש. בנו נמצא שם על הדשא, אומרים שהוא שחקן טוב. אבל האב העיוור יכול רק לשער כיצד נראה בנו וכיצד הוא משחק.

ביום בהיר הלך האב לישון ולא קם משנתו. למרבה הכאב זה קרה יום אחד לפני משחק חשוב ובינלאומי. להפתעת חבריו למגרש, הופיע הבן כבכל משחק, שיחק בצורה יוצאת דופן ואף הביא בסופו של דבר לניצחונם. לאחר המשחק הם שאלו: אתה לא מוטרד ממותו של אביך? "דווקא היום", השיב הבן בחיוך נוגה, "זו הפעם הראשונה שאבי באמת רואה אותי משחק..."

לאחר שנתרצה הקב"ה לסלוח לעם ישראל על עוון חטא העגל, מחילה שנעשתה לאחר הפצרותיו המרובות של משה רבינו, כפי שנאמר במפורש בפסוק "ויאמר ה' סלחתי כדברייך", אמר הקב"ה למשה רבינו: "גם את הדבר הזה אשר דיברת אעשה, כי מצאת חן בעיני." "

ראה משה רבנו שהשעה היא שעת רצון, וזו הזדמנות לבקש מתנות מהמלך העליון, והחליט להמר על כל הקופה. ועתה, אם נא מצאתי חן בעיניך – הודיעני נא את דרכיך". מסביר התלמוד במסכת ברכות, מה הייתה בקשתו של משה: "אמר לפניו (משה), ריבונו של עולם, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו? יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו...?" "לא פחות ולא יותר! שאלת השאלות, המציקה ביותר לבני האדם עלי אדמות מאז ימות עולם. ואת זה בדיוק מבקש משה רבנו לדעת.

תשובתו של א-לוקים למשה אינה מובנת במבט ראשון, והיא דורשת כמובן מקום מכובד הרבה יותר משורות אלו בכדי לדון בה. אבל נצטט משפט אחד מתוך התשובה הא-לוקית וגם רובד קטן מביאורו: "וראית את אחורי לפני לא יראו".

תאר לעצמנו שני חברים טובים שרוצים לעקוב אחר המתרחש בדירה מסוימת, הם ניגשים בלאט לדלת ומנסים להציץ מבעד לחורים הפתוחים בה. האחד מהם גבוה ומיתמר אל-על, והשני מתחרה עם הנמוכים שבין קצרי הקומה בעולם כולו, למי מגיע התואר קצר וקולע. הנמוך מציץ מבעד לחור המנעול (צריכים להכיר במגבלות), ומפיו

נמלטת קריאת השתאות חרישית: "ראית?! הוא שואל את חברו בפליאה, "אני רואה עט שכותב מעצמו על דף." חברו היסה אותו בהכאת אצבע על קדקודו: "שוטה שכמותך, הלא יש אדם המחזיק את העט והוא הכותב, צוציק כמותך מצליח לראות מבעד לחור רק את חוד העט הרץ על פני השורות, אבל אני מביט מהעינית שבדלת ורואה את הכותב בעצמו..."

באופן זה, הסביר האדמו"ר רבי פנחס מנחם אלטר מגור את התשובה שענה הקב"ה למשה רבנו על בקשתו לדעת סודות מכבשונו של עולם, וכה דבריו: הבריאה כולה מושתת על מהלכים חכמים וא-לוקיים שקשה לנו להבינם. ואף אם נצליח בשכלנו הקט לקלוט מעט את התכנית הא-לוקית וההיגיון העל-אנושי הטמון בה, עדיין איננו יכולים להבין מדוע פלוני מצליח וחברו תמיד מפסיד. וכל כך למה? משום שכל תכנית א-לוקית מתפרסת על פני שנים ארוכות מספור, לעתים עוברים מספר גלגולים של אותה נשמה עד שמגיע הדבר לתיקונו. לעתים נמצאים כל הקשורים לאותו תיקון יחד בעולם הזה, אך עדיין הם מפוזרים במדינות שונות וכל אחד משלים חלק בפאזל האנושי.

ודוגמאות רבות ניתן להוסיף.

אמר הקב"ה למשה: לפני שאני משלים מהלך א-לוקי שכזה, אין נברא שיוכל לראות את יד ה' בתוך העניין בבירור. אפשר להאמין, ניתן להתחזק באמונה שהכול לטובה. אבל אין סיכוי שתראה במוחש. "כי לא יראני האדם – וחי". לפעמים, לאחר שמסיים הקב"ה את סיבוב הגלגל הא-לוקי בחכמה רבה, אז מגלה הוא קצת לעינינו מעט מזעיר מאהבתו הרבה אלינו, איך כל נתון קטן שהשתבש לנו בדרך, בעצם עזר לנו מאוד בהמשך.

"וראית את אחורי" – לאחר שהושלם סיבוב, אם אחפוץ לגלות את עיניך תחזה בסיפורי השגחה מופלאים שכמותם מצויים בינינו לרוב. אבל לפני שהוא מסתיים "פני – לא יראו". משום שכשהמהלך עדיין באמצעו, קומתנו הרוחנית ננסית מכדי לראות את האוחז בעט, בקושי מצליחים אנו להציץ מחור המנעול.

כשאבא מסיים להכין לנו את ההפתעה, הוא מביא כיסא, מעלה אותנו עליו ביד חזקה ותומכת, ומרשה לנו להציץ פנימה".

"ורב חסד ואמת" (לד, ו) (קובץ אליהו עמוד יב אות לו)

על יד הרה"צ ר' נחום מטשרנוביל גר שכן רשע שעבר על כל העבירות שבתורה והיה מתכוון תמיד שלא לפגוש את הרה"צ זצוק"ל, כי דרכו של ר' נחום, היה להגיד את העבירות

שעברו, פעם אחת לא התכוון ונפגש עם הרה"צ זי"ע, ואמר הרה"צ לאיש הנ"ל, רשע התוודה וכו', והתעלף וכשנתעורר נכנס לבית הרה"צ ולא היה אז בביתו רק בנו ר' מאטעלא זצוק"ל, וסיפר לו כל הנ"ל ובכה לפניו שייתן לו תשובה והוא מוכן לקבל על עצמו כל העינויים והסיגופים ובלבד שידע שתשובתו תתקבל. ואמר לו ר' מאטעלע זצ"ל, איני נותן לך שום סיגופים רק תקבל על עצמך בלב שלם שמהיום והלאה לא תחזור על שגיאותיך, ואמר לו ומה יהיה עם העבירות שלי, אמר לו אם לא תעבור מהיום עבירות אני מקבל על עצמי את כל העבירות. והשיב השכן כי הוא רוצה כתב ממנו, ואמר לו הרה"צ אם תחתום גם אתה על כתב כזה אז גם אני אתן לך מכתב כזה. והסכים לזה וחתמו שניהם על כתבים ומסרו זה לזה והלך השכן לביתו.

כשיצא נכנס הרה"צ ר' נחום זצוק"ל, וראה על השולחן הכתב שעשו ביניהם והתחיל לצעוק על בנו מה שעשה. ואמר לו בנו, אמרתי להקב"ה הלא כתוב בתורה שאתה נושא עוון, ואמרתי לו אם הנך נושא עוון, כל כך הרבה חבילות של עוונות מה אכפת לך שתשא עוד חבילה קטנה של עבירות, ובלבד שהיהודי הזה יחזור בתשובה.

"ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא" (לד, ט) (מעש"ת)

לכאורה צריך להבין, וכי ייתכן כי דווקא בשל קשיות עורפם ילך ה' בקרבם? אלא, מסביר המגיד מדובנא על פי משל:

רוכל אחד עמד פעם ברחוב מהודר, בו מתגוררים אצילים ונסיכים, והכריז בקולי קולות על מרכולתו - כפות ומזלגות של עץ. עמד כך כל היום ולא זכה למכור אף כף אחת. בשעה מאוחרת בערב חזר לביתו נדכא ועצוב, באין פרוטה של פדיון בכיסו. פגש באחד מידידיו והתאונן לפניו על רוע מזלו. צחק הלה ואמר: שוטה שכמותך! ברחוב של נסיכים ואצילים המשתמשים רק בכלי כסף וזהב, עומד אתה למכור כפות על עץ, ועוד רוצה אתה בפדיון? עמוד עם מרכולתך ברחוב הסנדלרים, שם תצליח למכור משהו.

כיוצא בזה טען משה רבנו לפני ה' יתברך, לאחר שהוא הראה לו את "סחורתו" ומנה ארך אפים, נושא עוון ופשע. אמר לו משה: וכי זקוקים למדות את מידותיו: רחום וחנון הללו בשמים, והלא מלאכים, אינם חוטאים ואינם זקוקים לרחמים וחנוינה? ולכן, "ילך נא ה' בקרבנו" – עם סחורה זו של י"ג מידות, "כי עם קשה עורף הוא" ולו נחוצה סחורה כשכזאת.

"אלהי מסכה לא תעשה לך את חג המצות תשמור" (לד, יז-יח) (נזר יוסף)

מה עניין הסמיכות ביניהם? אלא יש המחמירים חומרות שונות בחג הפסח, ועל ידי זה באים לידי כעס על בני ביתם, ומכיוון שכל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, לכן נכתבו שני הפסוקים הללו יחד ללמדנו שישמור האדם את עצמו מלכעוס.

לא תבשל גדי בחלב אמו (ל"ד – כ')

הסיפור קרה בירושלים של מעלה לפני למעלה ממאה שנים : בבוקר ז' באדר נכנסה לחדרו של רבה של ירושלים הגה"ק רבי שמואל סלנט זיע"א אישה שהתפרנסה מבישול מאכלים לשמחות, חרדה הייתה נסוכה על פניה ובקול רועד סחה לרבה של ירושלים, על האסון שאירע תוך כדי הכנת האוכל לסעודת ההילולה של משה רבנו , האמורה להיערך כמדי שנה על ידי אנשי החברה קדישא , התהפך כד החלב וכל תכולתו נשפכה לתוך התבשיל, לאנשי הח"ק לא יהיה במה לשבור את צומם ואנה היא באה? רבי שמואל האזין בקשב, לבו נחמץ על צערה של בת ישראל, קודם לכל שיגר את אחד ממקורביו שיבדוק את כמות החלב שמצאה את מקומה מחוץ לסיר על השולחן והרצפה, הוא ערך את החישוב והגיע למסקנה הבלתי נמנעת שיש בכמות החלב שהתערבה כדי לאסור את כל התבשיל, אמנם מדובר במקום הפסד מרובה וגם שעת הדחק, אולם ההלכה בנידון ברורה וחותכת, התבשיל אסור מדין תערובת בשר בחלב .

לכי לביתך אמר רבי שמואל למבשלת ושובי לכאן בעוד שעה, מיד לאחר שיצאה שלח לקרוא לחלבן, כשהגיע סגר רבי שמואל את הדלת במפתח , ובארבע עיניים בקשו בכל לשון של בקשה שיגלה לו ורק לו , כמה מים נוהג הוא למהול בתוך החלב? החלבן בא במבוכה , אולם רבי שמואל הוסיף להפציר בו עד שגילה לו רז זה. חישב רבה של ירושלים ומצא כי לאחר שהתרבה שיעור המים הרי בטל החלב בשישים והבשר מותר באכילה, כאשר שמעה המבשלת את פסק הדין מלוא הפיקחות, נשמה לרווחה , ולאנשי החברה קדישא היה תבשיל כשר לסעודה שלאחר הצום.

ככה יעשה לאיש אשר" - המלך חפץ ביקרו (יוחנן ריינר – וטהר ליבנו, כי תשא)

כתוב בסיפור של דוד וגוליית" , ויאמר דוד מה יעשה לאיש אשר יכה את הפלשתי הלז , והסיר חרפה מעל ישראל, כי מי הפלשתי הערל הזה כי חרף מערכות א-לוקים חיים, ויאמר לו העם כדבר הזה לאמר: כה יעשה לאיש אשר יכנו . "והסיום "כה יעשה לאיש", הזכיר לי את "ככה יעשה לאיש אשר" – המלך חפץ ביקרו, ואם נכונים הדברים, ויש חיבור בין הלשונות, מה אם כן הקשר ביניהם ?? וייתכן שבזכות המעשה טוב והמסירות נפש של דוד להגן על כבוד השם ועם ישראל זכה מרדכי היהודי משבט בנימין שגם הוא נלחם למען כבוד ה' שלא ליהנות מסעודת אותו רשע "סעודת אחשוורוש", וגם נגד כולם שצעקו עליו "מדוע אינך משתחוה להמן כמצוות המלך . "ולכן קיבל את זכות וכוח דוד שהיה משבט יהודה, (ויתכן שבגלל זה מכונה מרדכי איש יהודי), שיקבל כבוד מלכים והמן ייקח אותו בבגדי מלכות ויצעק ברחובות העיר "ככה יעשה לאיש אשר" - המלך חפץ ביקרו.

חידון פרשת כי תשא

1. מיהן שתי הדמויות מהתורה שמופיעות בפרשה זו בפעם הראשונה?

בצלאל בן אורי, הממונה על בניית המשכן ועוזרו אהליאב בן אחיסמך מופיעים בפרשה זו בפעם הראשונה (שמות לא ב,ו).

2. באיזה הקשר מוזכרת בפרשתנו אצבע א-לוקים? היכן עוד בתורה מוזכרת אצבע א-לוקים?

לוחות הברית נכתבו ב"אצבע אלוקים" (שמות לא יח). בפרשת וירא, חרטומי מצרים מודים במכת כינים שזוהי "אצבע אלוקים" (שמות ח טו).

3. למרות שלרוב אנחנו משתמשים במילה מסכה, בפרשה זאת משתמשת התורה במילה 'מסווה'. מי לבש את המסווה הזו? ומהם שני ההקשרים בהם מופיעה בפרשה זו המילה מסכה?

בסוף הפרשה, משה לובש על פניו מסווה אחרי שהוא מסיים לדבר אל העם (שמות לד לג). עגל הזהב נקרא "עגל מסכה" (שמות לב ד), ומאוחר יותר בני ישראל מוזהרים שלא לעשות להם "אלוהי מסכה" (מתכת – לד יז).

4. על מה כתוב בפירוש בפרשתנו שהוא עשוי מזהב? מהי הפעם הראשונה בה מוזכרים פריטים אלה בתורה?

על הנזמים שנתרמו להכנת עגל הזהב נכתב בפירוש "נזמי הזהב" (שמות לב ב-ג), בעוד שעגל הזהב עצמו נקרא "עגל מסכה" (שמות לב ד). בפרשת חיי שרה, כשאליעזר פוגש את רבקה, הוא נתן לה נזם זהב (בראשית כד כב).

5. היכן מלבד בפרשתנו מופיעה רשימה חלקית של "ג מידותיו של ה'?

בפרשת שלח, משה מתחנן לה' בשלוש עשרה מידותיו, כדי שיסלח לעם שקיבל את דיבת המרגלים (במדבר יד יח).

6. מהו החפץ שמושמד בפרשה זו בארבע דרכים שונות, ומהן?

עגל הזהב נשרף, נטחן, נזרה במים ונשתה על ידי בני ישראל (שמות לב כ).

7. באיזה הקשר מופיע צור בפרשה זו?

ה' מסכים להתגלות למשה ואומר לו לעמוד על הצור (שמות לג כא-כב)

8. איזה פריט משה מעצב בעצמו בפרשה זו? מהם שני הדברים האחרים בתורה שמשה מצווה להכין בעצמו?

משה מפסל את לוחות הברית השניים בעצמו, כמצוות ה' (שמות לד א). בפרשת בהעלותך, משה מצווה להכין שתי חצוצרות כסף (במדבר י ב), ובפרשת חוקת, משה מצווה להכין שרף (נחש) נחושת ולהניחו על מוט (במדבר כא ח).

9. מהם בעלי החיים המופיעים בפרשה זו מלבד העגל? (4 תשובות)

שור, כבש וחמור מוזכרים ביחס לפדיון בכור בהמה (שמות לד יט-כ). גדי מוזכר ביחס לאיסור בישול בשר בחלב (לד כו).

10. איזה ביטוי המתאר את עם ישראל חוזר על עצמו 4 פעמים בפרשה זו?

בני ישראל מתוארים כ"עם קשה עורף" בשמות לב ט, לג ג, לה ה, וכן לד ט.

חידון לפרשת כי תשא (לפי א' ב') ערך המלמד הרב רפאל יצחק קפל ז"ל

א. מחכמי הלב שבנו את המשכן וכליו? אהליאב בן אחיסמך

ב. מאחר בושש

ג. שם מטבע גרה

ד. רוח הקודש דעת (רש"י פרק ל"א פסוק ג')

ה. שם תואר למנורה הטהורה

ו. כיצד כתוב בתורה שמשה רבינו התפלל על בני"י? ויחל משה

ז. מה אמר בתפילתו? זכור לאברהם ליצחק... (עי' בפירוש רש"י שם)

ח. סודר חרט (רש"י פרק ל"ב פסוק ד')

ט. מה עשה משה רבינו עם העגל טחן אותו

י. משרת משה רבינו יהושע בן נון

כ. ענשו של העושה קטורת להריח בה כרת

- ל. איזה שבט לא חטא בעגל לוי
- מ. מה שם משה רבינו על פניו מסוה
- נ. מסממני הקטורת נטף
- נ. הכיור והכן שלו היו מ... נחושת
- ס. בשמים סמים
- ע. בו חטאו בני ישראל עגל הזהב
- פ. ממה נתעשר משה רבינו פסולת של הלוחות (רש"י פרק ל"ד פסוק א')
- צ. סלע צור
- ק. מה קרה לפנים של משה רבינו קרן עור פניו
- ר. מ-י"ג מדותיו של השי"ת רחום
- ש. כמה פעמים בשנה עולים לרגל שלוש פעמים
- ת. היכן שבר משה את הלוחות תחת ההר (לרגלי ההר - רש"י)